



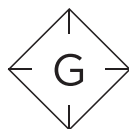
FREMTIDENS FORSAMLINGSHUSE

- en demokratisk evaluering af
udviklingen af tre forsamlingshuse

Denne rapport er udarbejdet for
Lokale og Anlægsfonden (LOA)

FREMTIDENS FORSAMLINGSHUSE

af
Gemeinschaft
Sankt Gertruds Stræde 5, 5.
1129 København K
www.gemeinschaft.dk



GEMEINSCHAFT

København, maj 2018

INDHOLDSFORTEGNELSE

Fremtidens Forsamlingshuse	2
Anbefalinger	4
Overordnet konklusion	4
Anbefalinger i forbindelse med forarbejdet	4
Anbefalinger i forbindelse med realiseringen	5
Anbefalinger i forbindelse med driften og brugen	6
Anbefalinger i forbindelse med fremtiden	7
Baggrund: Kampagnen Fremtidens Forsamlingshuse	8
Metoder og materialer	10
Sdr. Bork	10
Egense	10
Lihme	11
De tre lokalområder	12
Sdr. Bork	12
Egense	13
Lihme	14
Forarbejdet	16
Inddragelse af lokale borgere	16
De fire workshops med LOA	17
Det svære samarbejde mellem forsamlingshusene og tegnestuerne	18
Realisering	23
Finansiering	23
Organisering af byggeprocessen: Frivillige	24
Organisering af byggeprocessen: Rådgivning fra professionelle	26
Den daglige drift og brug af husene	29
Drift	29
Brugen af husene	34
Fremtiden	51
Fremtidssikring af forsamlingshusene	52

ANBEFALINGER

Denne evaluering, som er foretaget i slutning 2017 og første halvdel af 2018, følger op på Lokale- og Anlægsfondens (LOA) kampagneindsats 'Fremtidens Forsamlingshuse'. Kampagneindsatsen har ydet økonomisk og processuel støtte til tre anlægsprojekter hos to forsamlingshuse – Sdr. Bork Forsamlingshus og Egense Forsamlingshus – samt et medborgerhus – Lihme Medborgerhus.

Gennem en spørgeskemaundersøgelse, en antropologisk kortlægning og en debataften hos hver af de tre huse, har vi evalueret den proces, husene har været igennem: Fra forarbejde, over realisering, til driften og brugen i dag samt de lokale borgeres vurderinger af og holdninger til de ombyggede huse. Derudover peger evalueringen frem og ser på, hvordan forsamlingshusene og medborgerhusene på forskellig vis fremtidssikrer driften og brugen af husene. Formålet med denne relativt detaljerede beskrivelse af den proces, husene har været igennem, er at kunne give ikke bare LOA, men også andre forsamlingshuse og bygherrer, som påtænker en ombygning, anbefalinger til, hvordan processen helt konkret og bedst muligt kan gribes an.

Overordnet konklusion

Samlet set lever alle tre huse op til LOAs formål med kampagnen Fremtidens Forsamlingshuse, nemlig at demonstrere, hvordan landets forsamlingshuse kan nytænkes både i forhold til husenes udformning og funktioner. Vi vil dog understrege, at de tre huse dog dette på vidt forskellig vis. Det er ikke så underligt, for husene ligger i mindre landsbysamfund, som i den offentlige debat ofte skæres over een kam under overskriften 'Udkantsdanmark', men som rummer vidt forskellige ressourcer og udfordringer fx i forhold til infrastruktur, nærhed til større byer, skoler og børne- og uddannelsesinstitutioner samt traditioner for frivillighed. Evalueringen her viser, at folkene bag husene i henholdsvis Sdr. Bork, Egense og Lihme på bedste vis har tilpasset kampagnens formål til lige netop deres lokalsamfund. Alle tre steder er der samtidig en forståelse af, at huse til stadighed skal videreudvikles. Det, der endnu ikke er lykkedes i dag, arbejder der på kan lykkes i morgen – det kunne fx være at få driften til at løbe endnu mere gnidningsfrit, at få sikre generationsskiftet i bestyrelsen eller at få rigtigt tag i børn og unge. Denne lyst til konstant videreudvikling og til at eksperimentere er vigtig, for det er den, der sikrer, at husene vedbliver med at være tidssvarende og dermed socialt, økonomisk og miljømæssigt bæredygtige.

I det følgende giver vi en opsamling på samtlige anbefalinger. Senere uddybes og begrundes de i evalueringens empiriske og analytiske pointer.

Anbefalinger i forbindelse med forarbejdet

Involver de lokale

Det at ombygge et forsamlingshus er for mange en helt ny øvelse, og det kræver kræfter. For alle de tre huse gælder det dog, at det har været det hele værd. For ikke at knække nakken på projektet er det derfor

afgørende, at processen forankres i lokalsamfundet så tidligt og så bredt som muligt. En afledt fordel ved den tidlige og brede forankring er, at det er med til at skabe lokale frivillige, der kender huset ud og ind, og som derfor har let ved at indgå i den senere drift af huset.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA forsætter med at opfordre til, at projektet forankres blandt lokale frivillige så tidligt, som muligt, og hos så mange forskellige lokale frivillige, som muligt.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at følge denne opfordring.**

Hent inspiration og få erfaringer fra andre forsamlingshuse

Forarbejdet handler også om at finde frem til en vision for det ombyggede forsamlingshus – hvad skal det kunne, og hvorfor er det sådan? Her har LOA faciliteret workshops, som alle tre huse har sat stor pris på. Samtidigt har husene også fået stor værdi ud af at møde hinanden og lade sig inspirere af hinandens idéer og måder at organisere arbejdet på.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA fortsætter med at facilitere workshops og skabe mødesteder mellem projekter, så de kan lade sig inspirere af hinanden.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at tage på inspirationsbesøg hos huse, der allerede har været igennem en ombygning.**

Lad jer udfordre af andres idéer

Ombygningen af et forsamlingshus kræver hjælp fra en tegnestue. Det kan være vanskeligt at få skabt et konstruktivt samarbejdsklima, da der kan være forskellige antagelser om, hvad et “godt” forsamlingshus. Det er dog udfordringen af antagelser, som oftest fører til gode, fysiske løsninger.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA gør opmærksom på, at det kan være vanskeligt at etablere et konstruktivt samarbejde med eksterne parter som fx en tegnestue. Samtidigt er det dog ofte disse samarbejdsvanskelighed, der munder ud en løsninger, ingen havde tænkt på ved projektets begyndelse, men som i slutningen ender med at skabe høj værdi.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at lade sig udfordre på, hvad det “gode” forsamlingshus er for dem.**

Anbefalinger i forbindelse med realiseringen

Finansiering – den kommer!

I alle tre huse har der været bekymringer omkring, hvorvidt den fornødne finansiering kom i hus. Det gjorde den dog. Det tog mere tid nogle steder end andre, men den kom i hus.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA peger på relevante fonde og samarbejde med kommuner i forhold til finansiering.**

- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at have is i maven i forhold til at fremskaffe den fornødne finansiering.**

Involver frivillige i så mange byggeprocesser som muligt

Involveringen af frivillige i byggeprocessen skaber både ejerskab og et bredt og dybt kendskab til huset, der sikrer en nem, fremtidig drift af huset.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA fortsætter med at opfordre til involvering af frivillige i byggeprocessen.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at scanne deres lokalområdet for ressourcer og involvere disse i så mange af de forskellige byggeprocesser som muligt.**

Forbered rollen som bygherre

For mange er det første gang, de skal prøve kræfter med rollen som bygherre. Det har alle tre huse oplevet som en stor mundfuld.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA forbereder kommende bygherrer grundigere på rollen som bygherrer.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at forberede sig så grundigt som muligt på rollen som bygherre.**

Anbefalinger i forbindelse med driften og brugen

Flere veje fører til en god drift

Med et ombygget hus følger også en ny form for drift. Særligt skal der findes en balance mellem bestyrelsens arbejde og de frivilliges engagement. Hvor balancen ligger, kommer an på lokalområdet og dets traditioner for frivillighed.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA gør opmærksom på forskellige måder at organisere driften på.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til grundigt at overvej den rigtige organisering af driften for dem. Derudover anbefaler vi igen at tage på inspirationstur hos andre forsamlingshuse.**

Brugen er både forudsigelig og uforudsigelig

Det er ikke altid nemt at forudsige brugen af specifikke, fysiske faciliteter. Alle tre huse har oplevet, at nogle fysiske faciliteter bliver brugt som forventet, mens andre fysiske faciliteter – fx et loungeområde, et børnerum eller et nyt udeareal – har overrasket positivt og ledt til, at nye brugergrupper har fundet vej til huset.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA vedbliver med at opfordre til, at der eksperimenteres med, hvilke fysiske faciliteter et forsamlingshus skal og kan rumme.**

- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at være kreative og åbne i forhold til den fysiske indretning. Igen er der mange erfaringer at hente hos eksisterende forsamlingshuse.**

Anbefalinger i forbindelse med fremtiden

Understøt mange forskellige måder at være frivillig på

Der er mange forskellige driftsopgaver i et forsamlingshus, og derfor er der også mange forskellige måder at engagere frivillige på. Mens nogle driftsopgaver kræver langvarigt og stort engagement er andre mindre og kortvarige.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA promoverer forskellige måder at være frivillig på.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at beskrive driftsopgavernes nøje og derfra gøre det muligt at engagere frivillige på forskellige måder.**

Gør det omkostningsfrit – økonomisk såvel som socialt – at igangsætte nye aktiviteter

Nye aktiviteter kan både igangsættes af foreninger, privatpersoner eller i en kombination heraf. Understøt det hele og – det vigtigste her – gør det nemt og både økonomisk samt socialt omkostningsfrit at igangsætte nye aktiviteter.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA gør opmærksom på de forskellige måder, hvorpå nye aktiviteter kan sættes igang.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at skabe et åbent og omsorgsfuldt niveau, hvor alle føler sig trygge ved at igangsætte nye aktiviteter.**

Gør de unge brugergrupper fortrolige med huset

Fremtidens forsamlingshus er ikke kun for de ældre generationer – de har også aktiviteter målrettet de yngre. Kan man væve forsamlingshuset ind i de yngres hverdag, er der også større chance for, at de senere vi gå ind i driften og den videre udvikling af forsamlingshuset.

- **Vi anbefaler derfor, at LOA skaber mere kommunikation og inspiration mellem de forskellige forsamlingshuse omkring, hvordan man kan gøre forsamlingshuset til en værdifuld del af de unge brugergruppers hverdagsliv.**
- **Og vi opfordrer andre forsamlingshuse til at skabe plads til børnene – fx ved at lave rum, hvor børnene bestemmer, inddrage dem i beslutninger eller oprette og drive diverse former for klubber målrettet dem.**

BAGGRUND: KAMPAGNEN FREMTIDENS FORSAMLINGSHUSE

I løbet af deres 130-årige historie har de danske forsamlingshuse oplevet mange forandringer. De blev etableret omkring 1870 som primært politiske aktivisthuse. Med det traditionelle forsamlingshus' fremkomst omkring 1900-tallet, blev de i stigende omfang også til sociale og kulturelle samlingssteder, hvor den lokale identitet blev skabt og dyrket. Forsamlingshusene stod for oplysning og uddannelse, og der blev arbejdet med sammenhængen mellem krop og ånd. Efter 1940'erne udviklede mange danske forsamlingshuse sig i høj grad til at være sociale samlingssteder til brug for lokale arrangementer og familiefester. Senest har forsamlingshusene fra 1980 og frem bevæget sig mere og mere i retning af borger- og kulturhuse, der gennem (fortsat demokratiske) arrangementer, udstillinger mv. søger at udtrykke byens og egnens særlige stedsspecifikke kvaliteter.

Men mens der omkring 1950 fandtes omkring 1600 forsamlingshuse landet over, er der i dag blot omkring 800 tilbage. Tidsånden er løbet fra forsamlingshusene, forlyder det ofte, for hvad er det egentligt for funktioner, forsamlingshusene kan opfylde, som man i dag ikke kan få bedre andetsteds? Meget lidt, synes svaret at være, for undersøgelser viser både et dalende aktivitetsniveau og et stigende renoveringsbehov. Kort sagt, er der behov for at nytænke forsamlingshusenes funktioner og give deres arkitektoniske kvaliteter et løft, hvis de skal overleve.

På den baggrund beslutter LOA i 2011 at undersøge potentialerne for fremtidens forsamlingshuse gennem kampagneindsatsen Fremtidens Forsamlingshuse. Indsatsens udgangspunkt er, at forsamlingshusene i dag har en eksistensberettigelse, da både de fysiske rammer og aktivitetstilbud kan målrettes og tilpasses lige netop de brugergrupper, som findes i landsbysamfund. Forsamlingshusene har altså uforløste potentialer til at udvikle sig til igen at være lokale aktivitets- og samlingssteder for borgerne i landsbysamfund.

For at sikre lokalt engagement og kvalitet under hele processen indstiller LOA to eksisterende forsamlingshuse (Sdr. Bork Forsamlingshus og Egense Forsamlingshus) og et medborgerhus (Lihme Medborgerhus). Husene har selv udarbejdet længere ansøgninger, som giver et bud på, hvordan husene kan udvikles og ombygges. I den officielle ansøgning fremsætter LOA fem klare krav for ansøgerne:

1. Ombygningen må ikke overstige et anlægsbeløb på 5 mio. kr.;
2. De respektive kommuner skal medfinansiere ombygningen;
3. Maks. 300 kvadratmeter ombygning;
4. Maks. 100 kvadratmeter nybyggeri;
5. Frivillige kræfter skal involveres i processen.

De to forsamlingshuse og medborgerhuset parres med tegnestuer baseret i København, der i fællesskab med lokale kræfter har til opgave at udarbejde en arkitektonisk plan for ombygningen af huset. Alle tre rollemodelsprojekter bliver dyrere end, hvad LOA havde regnet med, og LOA vælger derfor at uddele flere økonomiske midler til hvert hus, der nu kan få 40% af 6 mio. kr.

De tre anlægsprojekter er:

1. **Sdr. Bork Forsamlingshus** i Ringkøbing-Skjern Kommune koblet med EFFEKT, UiWE og COWI.

2. **Lihme Borgerforening** i Skive Kommune koblet med Elkiær + Ebbeskov Arkitekter i samarbejde med Arkitektfirmaet Andreas Ravn.

3. **Egense Forsamlingshus** i Svendborg Kommune koblet med DOMUS Arkitekter og Copenhagen Living Lab.

Med revitaliseringen og ud- og ombygningen af de tre huse i mindre landsbysamfund håber LOA at have bidraget til at give et bud på, hvordan forsamlings- og medborgerhuse kan udvikles i fremtiden. De realiserede projekter skal altså fungere som inspiration for andre, fremtidige forsamlingshuse i Danmark.

Denne evaluering, som er foretaget i slutning 2017 og første halvdel af 2018, følger processen fra forarbejde over realisering til driften og brugen i dag for hver af de tre huse. Derudover peger evalueringen frem og ser på, hvordan forsamlingshusene og medborgerhuset på forskellig vis fremtidssikrer driften og brugen af husene. Formålet med denne relativt detaljerede beskrivelse af den proces, husene har været igennem, er at kunne give ikke bare LOA, men også andre forsamlingshuse og bygherrer, som påtænker en ombygning, anbefalinger til, hvordan processen helt konkret og bedst muligt kan gribes an.

METODER OG MATERIALER

Vi har udført denne evaluering i tre faser, der samlet set har søgt at belyse erfaringer fra henholdsvis Sdr. Bork, Egense og Lihme i forbindelse med forarbejdet (i form af fx ansøgninger og oparbejdelse af lokalt engagement), realiseringen og driften og brugen af de tre forsamlingshuse. I forhold til drift og brug har vi haft særligt fokus på at undersøge, hvilke forandringer ombygningen har afstedkommet. Derudover har vi kortlagt de forskellige måder, hvorpå de tre huse forsøger at fremtidssikre driften og brugen.

I evalueringens første fase udsendte vi en spørgeskemaundersøgelse, hvor vi bad lokale borgere fortælle os om deres holdninger til og vurderinger af den nye arkitektur og de fysiske faciliteter, aktiviteterne i husene samt husenes rolle i lokalsamfundet. Dernæst udførte vi en antropologisk kortlægning, der strakte sig over to dage i hver af de tre forsamlingshuse. Her kortlagde vi erfaringer fra omdannelsesprocessen, driften og brugen af huset i dag samt husets rolle i fremtiden. Evalueringens tredje og sidste fase bestod i at afholde en debataften i hver af de tre huse, hvor indsigter fra spørgeskemaundersøgelsen og den antropologiske kortlægning blev præsenteret med henblik på at indsamle erfaringer og anbefalinger til både LOA og andre forsamlingshuse eller nye bygherrer, der ønsker at gennemgå en lignende revitalisering og ombygning.

Sdr. Bork

54 spørgeskemabesvarelser.

1 fokusgruppeinterview med to medlemmer af bestyrelsen, bestyrelsesformanden, bestyrelsesformandens ægtefælle, der fungerede som frivillig under byggeprocessen og en suppleant til bestyrelsen.

20 enkeltinterviews med lokale brugere og ikke-brugere.

Vi deltog derudover i fællesspisning, seniorklub, konfirmandforberedelse, læseklub, revy-øvning og syklub.

Egense

84 spørgeskemabesvarelser.

2 fokusgruppeinterviews – ét med formanden og næstformanden for forsamlingshusets bestyrelse og ét med et bestyrelsesmedlem og hustru.

15 enkeltinterviews med lokale brugere og ikke-brugere.

Vi deltog derudover i legestue, forberedelse til fællesspisning, fremvisning af forsamlingshuset for udefrakommende pensionistforening, fællesspisning og deltagelse i Lokalhistorisk Arkivs egentlige arbejde.

Lihme

77 spørgeskemabesvarelser.

1 interview af to timers varighed med formanden for medborgerhusets bestyrelse.

20 enkeltinterviews med lokale brugere og ikke-brugere.

Vi deltog i Rummikub, kortspil og bob-eftermiddag, madlavning før fællesspisning og fællesspisning.

DE TRE LOKALOMRÅDER

Sdr. Bork

Sdr. Bork er et lille sogn, der ligger i Ringkøbing Skjern kommune omkring 10 km fra Vesterhavet. I sognet bor der pr. januar 2018 383 indbyggere, mens der i kommunen bor 57.022 indbyggere (www.statistikbanken.dk). Sdr. Bork ligger omringet af lignende små landsbyer og den nærmeste større by, Varde, ligger 30 km væk. Sdr. Bork ligger i naturskønne omgivelser syd for Ringkøbing Fjord. Går man en tur rundt i sognet, er det ikke svært at mærke det vestjyske præg: Vinden suser om ørene, og der går ikke længe, før beboerne har fortalt stolt om Vestenvinden og Vesterhavet.

Mens Sdr. Bork ved første øjekast fremstår som en stille landsby, foregår der flere aktiviteter i de forskellige institutioner i området. Ud over Sdr. Bork Forsamlingshus, der lyser op langs én af byens hovedveje, huser landsbyen også en folkeskole fra 0.-7. klasse, en efterskole og et Menighedsråd, som holder til i byens kirke. Derudover er det muligt at spise på Sdr. Bork Kro, der også tilbyder overnatning til turister i området. Ikke langt fra kroen stopper bus nr. 69, der forbinder den lille landsby til Skjern, som har den nærmeste togforbindelse. Bussen kører tre gange i timen indtil kl. 18, hvorefter det ikke længere er muligt at komme til og fra Sdr. Bork i bus.

Beboerne i Sdr. Bork beskriver landsbyen som et behageligt sted at være, hvor alle kender alle, og hvor naboer passer på og holder øje med hinanden. En ældre bruger af forsamlingshuset fortæller, hvor fasttømret et lokalsamfund Sdr. Bork er:

Alle kender alle i Sdr. Bork, og det er jo egentlig mest en god ting, fordi vi på den måde går op i hinanden. Det kan dog være vanskeligt for tilflyttere, der kommer udefra, at blive en del af vores samfund. Jeg har hørt, at det tager 30 år at blive en del af lokalsamfundet, og det er jo ikke særlig hensigtsmæssigt. Det må vi arbejde på (Bruger, 76 år).

Sdr. Bork har med det nye forsamlingshus fået et rigt tilbud af aktiviteter til forskellige målgrupper, og der hersker ingen tvivl blandt beboerne om, at landsbyen uden det nye forsamlingshus ikke ville have ligeså meget at tilbyde sine indbyggere – nye så vel som gamle. En anden bruger af forsamlingshuset fortæller:

Det nye forsamlingshus er meget vigtigt for lokalsamfundet, og jeg tror, at det vil få en endnu større betydning i fremtiden. Et rigt foreningsliv og et hus, hvor der altid er liv, vil lokke tilflyttere til byen (Bruger, Sdr. Bork).



Sdr. Bork Forsamlingshus

Egense

Egense ligger på Sydfyn, 6 km fra Svendborg. Oprindeligt er Egense en gammel landsby, men den er med årene blevet integreret med to andre af Svendborgs satellitbyer, Rantzausminde og Skovsbo. I Egense Sogn bor der i 1. kvartal 2018 2.560 mennesker (www.statistikbanken.dk).

Ifølge borgerne selv er Egense og omegn kendetegnet som et sted, hvor borgerne er engageret i lokalområdet. ”Mange i byen er ressourcestærke og vant til at tage del i foreningsarbejde, bestyrelsesarbejde og politisk arbejde,” fortæller en lokal borger fx til fællesspisning i Egense Forsamlingshus. En anden borger fortæller, at en stor del af de borgere, som benytter Egense Forsamlingshus, også kender hinanden på kryds og tværs fra andre sammenhænge, som indebærer lokalengagement og frivillighed.

Egense Forsamlingshus blev opført 1887 som et klassisk forsamlingshus i den forstand, at der var fokus på at skabe et attraktivt mødested for lokalbefolkningen. Tiden har sat sine fysiske spor på forsamlingshuset, der før ombygningen var nedslidt. Malingen skallede af flere steder og vinden susede ind gennem dybe sprækker i facaden. Derudover var det gamle forsamlingshus plaget af dårlig økonomi. Derfor besluttede Egense Beboerforening at skabe et mere livligt samlingssted, hvor lokale beboere kan mødes dagligt til aktiviteter både inden- og udendørs. I dag varetager Egense-Rantzausminde Beboerforening den daglige drift- og vedligeholdelse af forsamlingshuset, mens Svendborg Kommune leverer et drifts- og aktivitetstilskud.

Efter en dialog mellem bestyrelsen af beboerforeningen og Svendborg Kommune, er det blevet vedtaget og realiseret, at den lokale bus i området nu har sin rute forbi det ombyggede forsamlingshuset. Det har betydet, at flere børneinstitutioner ugentligt tager bussen ud til forsamlingshuset og benytter udearealerne. De nye faciliteter som madpakkehuset og et udendørstoilet har samtidig gjort det mere tilgængeligt at benytte udearealerne ved forsamlingshuset. Formanden for beboerforeningen fortæller, at forsamlingshusets udearealer næsten dagligt bliver benyttet af institutioner fra nærområdet herunder også den nærmeste folkeskole, der ligger 3 km fra Egense forsamlingshus.



Busholdeplads foran Egense Forsamlingshus

Lihme

Lihme er en landsby i Skrive Kommune beliggende i det vestlige Salling ved Venø Bugt, 19 km vest for Skive by. Byen har ca. 300 indbyggere, mens der i Lihme Sogn i første kvartal 2018 bor 702 mennesker (www.statistikbanken.dk). Byens vestlige opland er et attraktivt naturområde, som grænser ud til Limfjorden.

Lihme har en velfungerende dagligvarebutik, som også er byens bager, posthus, apotek og pakkebutik. Derudover er der et galleri, et kunstnerværksted og en frisørsalon. En gruppe af borgere i Lihme er medejere af Gyldendal Havn – en privat havn, som ligger 2 km væk fra selve landsbyen. Her findes der bl.a. en restaurant, og der bliver arrangeret vinterbadning på Ålbæk Strand.

Generelt får man indtryk af, at Lihme er en hyggelig lille landsby, hvor alle kender alle. Dette opsummeres godt af en handlende kvinde, som vi møder i dagligvarebutikken:

Lihme er sådan en hyggelig landsby. En by, hvor alle kender alle, og man kommer hinanden ved. Alle er i familie med hinanden, og man lægger mærke til nye mennesker, der kommer til byen. Folk spørger til hinanden (Borger, Lihme).

At Lihme er en by, hvor folk viser interesse for hinandens liv og velbefindende er også tydeligt. For eksempel fortæller kvinden i dagligvarebutikken også, at der er flagoptog gennem hele byen, når der er begravelser, jubilæer eller lignende, og nye tilflyttere til byen får en 'velkomstpakke', der bl.a. indeholder gavekort til dagligvarebutikken, frisøren og restauranten og en gratis billet til fællesspisningen i medborgerhuset. Selvom Lihme er en lille landsby, er den ikke stille eller kedelig. Der er forskellige arrangementer året rundt, herunder en weekend-lang byfest om sommeren, julelystænding og et rigt og aktivt foreningsliv. "Der er virkelig mange foreninger og klubber indenfor alle mulige områder," fortæller en af de lokale.



Byens centrum i Lihme

FORARBEJDET

Når det gælder forarbejdet – altså udviklingen af visionerne for både de fysiske faciliteter og brugen af det omdannede forsamlingshus – er der mange ligheder mellem de tre forsamlingshuse. De har alle inddraget lokale borgere, de har deltaget i fire workshops med LOA, og de har samarbejdet med tegnestuerne. Oveni det har de alle gjort sig de samme erfaringer, hvorfor vi i det følgende samler erfaringerne fra hver af de tre steder og giver anbefalinger for hver af de tre momenter i forarbejdet.

Inddragelse af lokale borgere

Efter eget initiativ eller på opfordring fra LOA har de alle tre inddraget lokale borgere i udviklingen af visioner for husene. I Sdr. Bork afholder bestyrelsen for Foreningen Sdr. Bork Forsamlingshus tre borgermøder. Her får beboere i Sdr. Bork og omegn mulighed for at tale om, hvad det nye forsamlingshus skal indeholde. På borgermødet udtrykkes ønsker om et legerum, et kreaværksted, gulvvarme, udestue og nye udearealer. I Egense er det arbejdsgruppen, der indkalder de lokale borgere til en brainstorming. Der møder 50-60 mennesker op, og dagen munder ud i fire hovedtemaer for det omdannede forsamlingshus. 1) Åbenhed, tilgængelighed og fleksibilitet; 2) Salen som husets kerne; 3) Køkkenet som værksted; 4) Udearealerne som udflugtsmål. Også i Lihme inddrages de lokale borgere. Det sker gennem to orienteringsmøder, hvor borgerne har mulighed for at fremkomme med forslag til og justeringer af den konkrete indretning af huset.

Alle tre steder, er der enighed om, at inddragelsen af lokale borgere er helt central i forhold til udvikling og konkretisering af visionerne for huset. Alle tre steder understreges det også, at det senere ejerskab og dermed driften, brugen og udviklingen af huset styrkes gennem dyb inddragelse af de lokale i processen. Som bestyrelsesformanden i Lihme Borgerforening formulerer det: “Det er vigtigt med fælles beslutninger. Der skabes merværdi, når borgerne får ejerskab og indflydelse” (Bestyrelsesformand i Lihme Borgerforening). Arbejdsgruppen fra Egense fortæller yderligere, at deres kontaktperson hos LOA var “god til at fortælle os, hvor vigtigt det er at forankre processen blandt lokalsamfundet helt fra starten og gennem hele processen. Det vidste vi jo ikke meget om” (Formand for Egense-Rantzausminde Beboerforening)!

Anbefaling til LOA

- 1. Fortsæt med at opfordre til, at hele processen fra første spæde idé til realisering forankres lokalt og understreg vigtigheden i, at mange lokale borgere får ejerskab over projektet.**
- 2. Opfordr også til, at lokale ildsjæle og ansvarsbærere giver medbestemmelse og uddelegerer opgaver til lokale medborgere tidligt i processen, da dette er et væsentligt led i fremtidssikringen af husenes drift, brug og videre udvikling.**

- 1. Involver lokale beboere tidligt i processen – fx gennem workshops, borgermøder eller orienteringsmøder – hvor fokus er på de lokale borgeres ønsker til ombygningen.** Dette er også en måde at rekruttere frivillige kræfter og skabe et bæredygtigt projekt og en bæredygtig fremtidig drift og brug af huset. Involveringen sikrer, at huset virkelig bliver lokalområdets – og ikke blot projektgruppens – hus.
- 2. Alle tre steder har ombygningen være en stor opgave, som har tæret på kræfterne.** For at undgå, at enkelte kommer til at bære en for stor arbejdsbyrde, er det vigtigt, at en bred skare af frivillige involveres så tidligt som muligt.

De fire workshops med LOA

Der gennemføres tre workshops hos LOA i København, hvor repræsentanter fra alle tre forsamlingshusprojekter deltager og een workshop hos hver af de tre forsamlingshuse. Her får hvert forsamlingshus tilknyttet en kontaktperson hos LOA, ligesom de får tilknyttet en tegnestue. Fra Sdr. Bork fortæller bestyrelsesformanden, at “de første workshops handlede meget om at lade alle idéer komme på banen, hvorimod der til sidst gik lidt mere økonomi i den: Hvad er realistisk, og hvad har vi penge til” (Bestyrelsesformand, Sdr. Bork)? Et bestyrelsesmedlem fra Sdr. Bork uddyber, at “LOA spurgte meget: ‘Hvad er jeres tanker?’ Og når vi så svarede: ‘Der skal være plads til knallerter, værksteder og festlokaler, så spurgte de: ‘Hvorfor det?’ Og det er jo helt fint, at de gerne vil være sikre på, at projektet er gennemtænkt, og at vi kan videreføre det” (Bestyrelsesmedlem, Sdr. Bork).

Alle tre steder understreger yderligere, at det var givende for de respektive projekter at møde hinanden på de tre første workshops. Under disse workshops var det muligt for de respektive huse at dele erfaringer i forbindelse med drift og brug samt at dele de udfordringer og frustrationer, der kan være forbundet med at skrive fondansøgninger, at hverve frivillige og at uddelegere arbejdsopgaver. Eftersom hver af de tre huse havde udarbejdet ansøgningen til LOA hver for sig, fremhæver de alle, at det var meget interessant at få kendskab og inspiration til andre måder at drive og udvikle et forsamlingshus på. Dette blev også understreget og efterspurgt i endnu højere grad under de tre afsluttende debataftener, hvor deltagerne var meget interesserede i at høre om og drage inspiration fra de to andre steder – også efter den fysiske ombygning. Nogle eksempler på en sådan gensidig inspiration: I Sdr. Bork lod man sig inspirere af driften og bruge af udearealerne i Egense. I Egense blev en af forsamlingshusets brugere inspireret af aktiviteterne i Sdr. Bork til at forsøge at oprette en strikkeklub for børn. Og også i Lihme blev brugere inspireret af aktiviteterne i Sdr. Bork til at igangsætte blandt andet en fotoklub.

Anbefaling til LOA

1. **Fortsæt med at facilitere workshops, hvor der stilles åbne, men kritiske spørgsmål til de lokalt forankrede ideer og tanker.** Alle tre huse oplevede de åbne og kritiske spørgsmål fra repræsentanter fra LOA som positive. Det skabte tryghed og tiltro til projektet, at de forskellige ideers grundlag for realisering blev diskuteret åbent med repræsentanter fra LOA.
2. **Afhold et inspirationsmøde efter husene står færdige og er taget i brug.** Under et sådant inspirationsmøde samles repræsentanter fra de tre projekter og får mulighed for at diskutere proces, drift og brug og udveksle ideer til, hvordan eksempelvis børn og unge inviteres ind i husets daglige brug. Dette blev især efterspurgt under debataftenerne og kan hjælpe til med, at husene drives og bruges bedst muligt. Inspirationsmøderne vil også give LOA indblik i, hvordan deres økonomiske tilskud til en ombygning helt konkret omsættes til de fysiske faciliteter og aktiviteter, som tilskuddet havde til formål at skabe.

Anbefaling til andre forsamlingshuse

1. **Se LOA som en konstruktiv samarbejdspartner.** LOA stille kritiske spørgsmål, men disse skal forstås som en måde at undgå, at beslutninger træffes på automatpilot.
2. **Besøg andre forsamlingshuse.** Alle tre huse vil gerne dele og diskutere deres erfaringer med andre, så tag på besøg hos dem og bliv inspirerede.

Det svære samarbejde mellem forsamlingshusene og tegnestuerne

Når det gælder forarbejdet, er det dog særligt samarbejdet med tegnestuerne, som de tre forsamlingshuse fremhæver. For alle tre forsamlingshuse har samarbejdet været vanskeligt. Vanskelighederne drejer sig om tre forhold: 1) LOA parrer forsamlingshuse og tegnestuer; 2) Forsamlingshusene har indtryk af, at tegnestuerne ikke forstår deres lokale kontekst; 3) Prissætningen af tegnestuernes første forslag.

Tvungen tegnestue

For det første undrer alle tre forsamlingshuse sig over, at de ikke selv kunne vælge, hvilken tegnestue, de ville samarbejde med.

Forskellige visioner

For det andet hæfter alle tre forsamlingshuse sig ved, at tegnestuerne ikke rigtig forstår, hverken hvad deres forsamlingshus har været og deres visioner for ombygningen. Fra Sdr. Bork lyder det fx, at "arkitekterne var fra København, så de havde nogle helt andre idéer om forsamlingshuset. Det var udfordrende at samarbejde med dem" (Bestyrelsesformand, Sdr. Bork). Et konkret eksempel på sådanne modstridende idéer om, hvad forsamlingshuset skal rumme af faciliteter, er lokalet til fællesspisning. Her havde arkitekterne i det oprindelige forslag med fokus på æstetik gjort plads til 15 spisende. Dette var dog alt for få i forhold til bestyrelsens ønsker om den faktiske brug af lokalet. I Lihme peger



Fællesspisning i Sdr. Bork Forsamlingshus



Fællesspisning i Sdr. Bork Forsamlingshus

bestyrelsesformanden på, at de tilknyttede arkitekter ikke kender til den vestjyske vestenvind og dens betydning for, hvordan der bygges mest hensigtsmæssigt. Endeligt fortæller et medlem af arbejdsgruppen i Egense, at arkitekternes første forslag var at rive forsamlingshuset ned og bygge et nyt op. Det forstod han ikke, for “det er jo ikke meningen med LOAs forsamlingshuskampagne – den går jeg netop ud på at omdanne. Så hvordan kan det være, de foreslår det” (Medlem af arbejdsgruppe, Egense)?

Et økonomisk skævt tilbud

For det tredje gælder det for alle de tre huse, at de første tilbud, de modtager fra de tilknyttede tegnestuer, ligger langt over de 5 mio. kr., som kampagnen tog afsæt i. Det undrer dem. Næstformanden fra Egense fortæller:

Det undrede mig rigtig meget, at LOA tillod at det måtte koste så meget. Det undrede mig meget, at LOA ikke havde styr på den proces – at de ikke havde være indeover tilbuddet tidligere. Det er jo et modelprojekt, hvor andre skal kunne se, hvad man kan få for 5-6 mio. kr. – så hænger det ikke sammen, at man laver et projekt til 12 mio. kr. Så er det jo ikke et modelprojekt længere (Næstformand, Egense).

Bestyrelsesformanden fra Egense stemmer i: “Vi er nødt til at gøre LOA opmærksomme på, at det ikke er smart at tegne et projekt til 12 mio. kr. – det er tidsspilde” (Bestyrelsesformand, Egense)!

Oplevelsen er den samme i Lihme og i Sdr. Bork, men i Lihme går projektet midlertidigt i stå, da borgerforeningen ikke er i stand til at skaffe den fornødne finansiering. Lihme Borgerforening søger og får støtte til et nyt projekt, hvor samarbejdet med arkitekterne forløber glattere.

I Egense og Sdr. Bork agerer LOA mægler mellem forsamlingshusene og tegnestuerne. Folkene fra Egense mødes til ekstramøder med LOA og er i jævnlig mailkorrespondance med deres kontaktperson fra LOA: “[Kontaktpersonen] hjælper med at holde humøret oppe, hun er støttende og giver gode råd. Hvis vi havde mindre irritationer over arkitekten, var det rart at tale med en, som er vant til byggeprocesser,” fortæller bestyrelsesformanden (Bestyrelsesformand, Egense). Næstformand bakker op: “Det var en sindsoprivende proces. Når man ikke tidligere har erfaring med arkitekter, ombygninger og fondsmidler, opleves det som en *dealbreaker*, når de økonomiske rammer ikke overholdes” (Næstformand, Egense). Det var den erfaring, kontaktpersonen fra LOA bragte ind i samarbejdet mellem tegnestue og forsamlingshus. Samtidigt var der kongruens mellem LOAs krav og retningslinjer og forsamlingshusets ønsker og visioner, hvorfor kontaktpersonen fra LOA “støtter op om forsamlingshuset,” som bestyrelsesformanden formulerer det (Bestyrelsesformand, Egense).

I Sdr. Bork spiller kontaktpersonen fra LOA samme, mæglende rolle med afsæt i LOAs krav til omdannelsen. Bestyrelsesformand fra Sdr. Bork beretter, at LOA stiller kritiske spørgsmål, der får både arkitekter og bestyrelsesmedlemmer til at tænke over, om der findes andre måder at løse problemerne på. I de tilfælde, hvor bestyrelsens krav er kongruente med LOAs, så støtter kontaktpersonen forsamlingshuset. Eksemplet er gulvvarme: Tegnestuen ønsker at spare penge på gulvvarme, mens bestyrelsen ser dette som afgørende for husets fremtidige brug – fx til yoga. I stedet vil tegnestuen bruge penge på nye lamper. LOA er til stede som sparringspartner og facilitator af dialogen og giver her forsamlingshuset ret i, at gulvvarme er nødvendigt ud fra et fremtidsorienteret brugs- og bæredygtighedsperspektiv.

Som en krølle på halen skal det dog nævnes, at flere af de involverede i omdannelserne de tre steder fremhæver, at uden det besværlige samarbejde med tegnestuerne havde de ikke fået nær så inspirerende

huse. Et tidligere bestyrelsesmedlem fra Sdr. Bork forsamlingshus fremhæver ligefrem, at han syntes, at noget af det mest interessante ved fornyelsen var samarbejdet med tegnestuerne, fordi deres perspektiv på huset og dets muligheder var så meget anderledes end hans eget. Han fremhæver den vinterhave, som de alle sætter stor pris på, som arkitekternes idé. Noget lignende gør sig gældende i Lihme medborgerhus, hvor bestyrelsesformanden peger på, at gennemgangsrummets gule farve, rent faktisk var arkitekternes idé. Rummet, der er placeret mellem køkkenen og lille sal, anses nu for en vigtig og æstetisk flot del af huset på grund af den meget iøjenfaldende gule farve.



Vinterhaven i Sdr. Bork Forsamlingshus



Køkkenområde i Lihme Medborgerhus

Anbefaling til LOA

- 1. Skab bedre forudsætninger for et konstruktivt samarbejde mellem forsamlingshusene og tegnestuerne.** Mens alle tre steder fremhæver samarbejdet med tegnestuerne som vanskeligt, så fremhæver flere også, at det hele faktisk er endt lykkeligt. Projektets kvalitet afhænger altså i nogen grad af, at både de involverede forsamlingshuse og tegnestuer lader deres respektive antagelser om det “gode” forsamlingshus blive udfordret. Forudsætningen for et sådant konstruktivt samarbejde kan LOA skabe ved at understrege overfor alle parter, at det er en naturlig del af processen, at antagelser bliver udfordret.
- 2. Afdramatiser økonomiske udfordringer.** Der findes blandt de tre forsamlingshuse forskellige oplevelser af de økonomiske udfordringer: Mens nogle ser det som en del af det at gennemføre et så stort projekt, så oplever andre det som useriøst, at det første tilbud overskred budgettet betragtelig. Der bør lægges en klarere linje fra start, som afdramatiserer de økonomiske udfordringer.

Anbefaling til andre forsamlingshuse

- 1. Se samarbejdet med tegnestuerne som en del af udviklingen af det helt rigtige forsamlingshus.** Tegnestuerne har kompetencerne til at se arkitektoniske, fysiske og materialemæssige muligheder, som det kan være vanskeligt selv at finde frem til. På samme vis har tegnestuerne brug for at få noget at vide om det lokale kontekst. Det vil føre til udfordring af antagelser, men se det som en konstruktiv fremfor destruktiv del af processen.
- 2. Vær ikke bange, hvis budgettet skrider en smule.** LOA kan hjælpe med at udpege nogle relevante fonde, ligesom det fleste fonde kun bliver glade for et opkald eller en mail, der afklarer eventuelle spørgsmål.

REALISERING

Her beskrives, hvordan visionerne blev realiseret for hver af de tre forsamlingshuse med særlig fokus på LOAs rolle. I realiseringsfasen skal der findes finansiering til projektet og byggeprocessen skal organiseres – både i forhold til frivillig og rådgivning fra professionelle. Når det gælder finansiering til projektet, findes der mange ligheder mellem de tre forsamlingshuse. De har alle søgt og modtaget fondsstøtte hos fonde udover LOA samt modtaget støtte – i forskelligt omfang – fra de respektive kommuner. Når det gælder organiseringen af byggeprocessen, som omhandler involveringen af lokale borgere i videreudvikling og realisering af visioner, samt inddragelse af lokale håndværkere og hovedentreprenører i selve byggeprocessen, er der derimod forskelle mellem de tre huse. I Sdr. Bork har man valgt at inddrage mange frivillige i hele byggeprocessen – også i forhold til byggerådgivning, hvor en lokal smed frivilligt overser processen. I Egense derimod er kun få frivillige involveret i selve byggeprocessen. Man vælger i stedet at ansætte fagfolk til at bygge og en rådgiver fra Odense. I Lihme er også mange frivillige involverede i byggeprocessen, men modsat de to andre huse, ansætter man i Lihme en lokal tegnestue til at mægle mellem borgerforeningen og tegnestuen i København.

Finansiering

For alle tre forsamlingshuse gælder det, at LOA kun finansierer 40 procent af først 5 mio. kr. og siden 6 mio. kr. for omdannelsen. Forhøjelse fra 5 mio. til 6 mio. kr. blev besluttet, da det viser sig, at alle tre projekter bliver dyrere end forventet. Det betyder også, at alle tre forsamlingshuse skal i gang med at finde yderligere finansiering, hvis projekterne skal realiseres.

Her er LOA behjælpelige, og de tre forsamlingshuse gør sig erfaringer, der minder meget om hinanden. I Sdr. Bork fortæller bestyrelsesformanden:

LOA spurgte os, om vi havde gjort os nogle tanker om, hvordan vi ville finansiere de resterende 60 procent. Vi kom selv med nogle foreslag til fonde, og så nikkede de ja eller nej. De kunne finde på at sige: 'Den tror vi ikke så meget på. Den giver kun til drift!' Eller: 'Denne her fond giver kun til projekter i Nordjylland (Bestyrelsesformand, Sdr. Bork).

Kontaktpersonen fra LOA fortæller folkene i Egense, at det kan tage lang tid at opnå finansiering via fonde. Bestyrelsesformanden fortæller, at det "gav ro, at vi på forhånd vidste, det ville tage lang tid" (Bestyrelsesformand, Egense). Og der falder ros til kontaktpersonen fra LOA: "Det var tydeligt at [kontaktpersonen] havde prøvet det før. Hun havde godt kendskab til fondssøgning og byggeprocesser" (Formand, Egense).

Derudover gælder det også, at øvelse gør mester. I Lihme var årsagen til, at det oprindelige forsamlingshusprojekt, der indebar en omdannelse af den eksisterende skole, manglede finansiering. Ifølge Formanden i Lihme blev der brugt megen tid og energi på de forskellige fondansøgninger. Derfor var det

også med stor skuffelse, at de ikke fik pengene i hus. Erfaringerne var dog ikke helt spildte, da det til det efterfølgende medborgerhusprojekt, der som nævnt gik ud på at omdanne den nedlagte skole, gik langt nemmere at opnå finansiering.

Anbefalinger til LOA

1. **Bistå forsamlingshusene i udvælgelsen af fonde til finansiering.** Repræsentanter fra forsamlingshusene fremhæver, at det krævede meget arbejde at afsøge andre fonde til at støtte projekterne. I nogle tilfælde agerede LOA sparrings- og rådgivningspartner og foreslog, hvilke fonde, der med fordel kunne søges. Det er en stor hjælp, og LOA bør derfor vedblive med agere sparrings- og rådgivningspartner.
2. **Understreg, at der ikke er nogen grund til bekymring, hvis ikke hele finansieringen kommer i hus med det samme.** Flere bestyrelsesmedlemmer beskrev fondansøgningsprocessen som en smule frustrerende. Særligt fordi det for mange af dem er første gang, de forsøger sig med en fondsansøgning. Derudover er manglende finansiering naturligvis og frustrerende. Noget af denne frustration kan LOA afhjælpe ved fortsat at understrege, at der ikke er nogen grund til bekymring, selvom finansieringen ikke kommer i hus i første hug.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

1. **Lad ikke krav om medfinansiering afskrække jer fra at gå igang.** Det er ganske almindeligt, at det på et tidspunkt i processen kan virke håbløst at få den fornødne finansiering i hus.
2. **Søg hjælp til fondsansøgningsprocessen.** Være ikke bange for at tage kontakt til fonde – de fleste bliver kun glade for et opkald eller en mail, der afklarer eventuelle spørgsmål.

Organisering af byggeprocessen: Frivillige

Her adskiller de tre forsamlingshuse sig væsentligt, hvorfor vi skiller dem ad.

Sdr. Bork: Involvering af frivillige i alle byggeprocesser

I Sdr. Bork vælger arbejdsgruppen at involvere så mange frivillige som muligt i så mange af byggeprocesserne som muligt. Der er der flere grunde hertil. Den ene er økonomisk, som et tidligere medlem af bestyrelsen fortæller: “Det hele var sådan set tegnet, men for at få økonomi til at hænge sammen, måtte vi lave nogle besparelser, så vi måtte selv lave kælderen og ungdomsrummet” (Tidligere bestyrelsesmedlem, Sdr. Bork). Der er dog også en anden, afledt grund til, at arbejdsgruppen vælger at involvere så mange som muligt i så meget som muligt. En af de frivillige, som har været dybt involveret i ombygningen, fortæller:

Når det er os selv, der har taget en beslutning, så er den jo blevet gennemarbejdet, og så har vi selv haft indflydelse. Vi har en stor viden om, hvordan huset skal bruges. Det havde vi jo ikke haft, hvis det var blevet udliciteret (Frivillig, Sdr. Bork).

Et tidligere bestyrelsesmedlem stemmer i:

Når vi selv har været med i byggeriet, kender vi huset helt fra bunden. Jeg fortryder bestemt ikke, at vi selv har lavet så meget, som vi har. Det har været rigtig interessant, og vi har fået et godt sammenhold (Tidligere bestyrelsesmedlem, Sdr. Bork).

En beslutning om at få økonomien til at hænge bedre sammen, resulterer altså i involveringen af så mange frivillige som muligt i så meget som muligt, hvilket så igen resulterer i et hus, som de involverede frivillige har let ved at holde ved lige og føler ejerskab over: “Vi føler det som vores hus, fordi vi har været med” (Frivillig, Sdr. Bork).

Når det er lykkedes arbejdsgruppen i Sdr. Bork at involvere så mange frivillige, har det både noget at gøre med, at frivillighed er en integreret del af hverdagslivet i Sdr. Bork – det er noget, man bare gør. Formanden fortæller: “Det var slet ikke noget problem at samle frivillige kræfter til at hjælpe. Vi spurgte bare rundt i området. Vi er privilegerede, at der er rigtig mange frivillige i området og rigtig mange ildsjæle. Folk er gode til at byde ind med det, de nu kan” (Bestyrelsesformanden, Sdr. Bork). Yderligere var rekrutteringen af frivillige sat i system: “Der blev lavet papirer med forskellige arbejdsopgaver, og vi holdte borgermøder, hvor vi bad borgere om at komme med forslag til, hvordan vi kunne uddelegere arbejdsopgaver og involvere flere” (Tidligere bestyrelsesmedlem, Sdr. Bork).

Egense: Involvering af frivillige i få byggeprocesser

I Egense har kun få frivillige været involveret i byggeprocessen. Byggeprocesserne er primært blevet udført af håndværkere og andre fagfolk, som er blevet hyret ind til at udføre ombygningen af forsamlingshuset. Da byggeprocessen går i gang, vælger arbejdsgruppen at få tilknyttet bygherrerådgivning, som skal stå for al kommunikation mellem tegnestuen og de fagfolk, som udfører ombygningen af forsamlingshuset. I første omgang er det en lokal bygherrerådgiver, som er tilknyttet projektet. Han er frivillig og hjælper i det omfang, som hans tid tillader det. Af forskellige årsager træder han ud af projektet, og Egense Forsamlingshus får tilknyttet en bygherrerådgiver fra Odense, som skal overtage opgaven.

De lokale borgere har været involveret i småopgaver under byggeprocessen. De har særligt hjulpet med etableringen af udearealerne, som med ombygningen er blevet en integreret del af det nye forsamlingshus. De frivillige hænder hjælper blandt andet til med opføre bålplads, lægge brosten på den nyetablerede terrasse samt lave fuglekasser og bistader.

Lihme: Involvering af frivillige i håndgribelige byggeprocesser

Også i Lihme har der været involveret mange frivillige i realiseringen af ombygningen af forsamlingshuset. Bestyrelsesformanden fortæller, at “lokalsamfundet med deres frivillige arbejde har lagt 2 mio. kr. oveni projektet, og de penge havde vi ikke fundet, så det havde ikke være muligt at hyre hjælp udefra. Vi maksimerede projektet ved at sende frivillige kræfter ind. Det var nødvendigt, for ellers havde vi ikke fået huset” (Bestyrelsesformand, Lihme).

Han peger – ligesom folkene i Sdr. Bork – yderligere på, at tilfredsheden med huset også har meget at gøre med, at frivillige borgere er blevet inddraget i byggeprocessen. “På den måde får borgerne ejerfølelse over huset,” som han understreger. En af de frivillige, der var involveret, bakker op: “Vi gjorde rent, da huset blev opført. Det var mange timers arbejde, men det er det værd, når vi får så meget ud af det efterfølgende” (Frivillig, medlem i Pensionistforeningen).

Anbefalinger til LOA

1. Opfordr til at involvere så mange frivillige som muligt i så mange byggeprocesser som muligt.

Når mange frivillige har været involveret i mange byggeprocesser har det to fordele: Det skaber ejerskab til huset, og det giver et dybt og bredt kendskab til, hvordan huset virker, hvilket efterfølgende gør driften af huset nemmere. Derfor bør LOA opfordre til at så mange frivillige som muligt involveres i så meget som muligt. Ingen skal dog føle sig pressede til at påtage sig opgaver, de ikke har kompetencerne til at varetage.

2. Forstå og arbejd med lokalområdernes forskellige traditioner for frivillighed. Jo mere involvering, jo bedre, lyder rådet ovenfor, men ligeså vigtigt er det holde sig for øje, at ikke alle lokalområder er ens, når det gælder frivillighed. LOA kan overveje at gøre det til en del af ansøgningsproceduren, at ansøger udformer en frivillighedsprofil over det respektive lokalområde.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

1. Involver så mange frivillige som muligt i så mange byggeprocesser som muligt. Det skaber både ejerskab og gør husets drift nemmere. Det er dog afgørende, at ingen frivillige føle sig pressede til at påtage sig opgaver, de ikke har kompetencerne til at varetage.

2. Scan lokalområdet for ressourcer. Der kan gemme sig frivillige ressourcer i et lokalområde, så find et åbent og inviterende format på inddragelsen, hvor potentielle frivillige opfordres til at bidrage med det, de kan og har lyst til at bidrage med.

Organisering af byggeprocessen: Rådgivning fra professionelle

Alle tre forsamlingshuse oplever i løbet af realiseringsfasen, at de har behov for mere hjælp til at styre byggeprocessen end den, der følger med de tildelte tegnestuer. De tildelte tegnestuer tilbyder alle

bygherrerådgivning, men alle tre forsamlingshuse ender med at afbryde samarbejde med denne bygherrerådgiver og engagerer i stedet en lokal bygherrerådgiver. Grundene hertil er forskellige:

I Sdr. Bork udvælger tegnestuen en bygherrerådgiver, men han trækker sig hurtigt ud af projektet, og i stedet fungerer en lokal smed som frivillig bygherrerådgiver på projektet. En lokal ingeniør overser ligeledes frivilligt byggeprocessen, som en entreprenørvirksomhed varetager. I Sdr. Bork er man altså igen så privilegerede at have lokale frivillige, som kan bidrage til også de mere fagligt krævende dele af byggeprocessen, her eksemplificeret ved bygherrerådgivning og det at overse entreprenørvirksomhedens arbejde.

I Lihme har man allerede erfaringer fra det første, men kuldsejlede forsamlingshus projekt. Disse erfaringer, fortæller bestyrelsesformanden, er:

Vi har langt mere glæde af at have [en lokal tegnestue] tilknyttet fremfor en fra København. Den lokale tegnestue kender området bedre – vind og vejr fx. Det havde også været meget dyrt at have tegnestuen fra København til møder heroppe, så vi måtte bruge en lokale entreprenører. Det var gået galt med både kemi og økonomi, hvis vi udelukkende havde lavet forsamlingshuset med tegnestuen fra København. I arbejdet med det nye forsamlingshus afbrød vi samarbejdet med den københavnske tegnestue (Bestyrelsesformand, Lihme).

Også i Egense har man måttet ty til lokal rådgivning. Her havde den tildelte tegnestue som nævnt ovenfor allerede gjort sig upopulær ved at fremsende et tilbud, der langt overskred den økonomiske ramme. Derfor var arbejdsgruppen fra begyndelsen skeptisk overfor den tildelte bygherrerådgiver, der netop var hyret ind af tegnestuen: “De sad for langt væk og gjorde ikke tingene godt nok,” som en frivillig siger (Frivillig, Egense). Et medlem af arbejdsgruppen påpeger, at “det jo er et kæmpe projekt. Og vi er jo amatører! Så den der bygherrerolle – den er vanskelig. Vi havde brug for en neutral rådgiver, der kunne hjælpe os.” De finder en sådan neutral rådgiver hos en lokal, frivillig, men han træder ud af projektet igen af forskellige, personlige årsager. De får dog anbefalet en anden fra Odense, og derfra går byggeprocessen bedre: “Han mæglede mellem os og de involverede parter – det fungerede rigtig godt,” fortæller formanden (Formanden, Egense). På den baggrund er arbejdsgruppens anbefaling til LOA at ruste kommende bygherrer bedre til den rolle, for “det duer ikke, at professionel og uprofessionel mødes,” som en frivillig formulerer det (Frivillig, Egense).

Anbefalinger til LOA

1. Forbered forsamlingshusene bedre på rollen som bygherre. Alle tre huse har skullet finde sig tilrette i rollen som bygherre, og her har løsningen for dem været at indhente lokal bygherrerådgivning, som kunne mægle mellem dem og projektets andre parter. LOA kan med fordel ruste forsamlingshusene bedre til rolle som bygherre. Det kunne eksempelvis gøres ved tidligere at gøre opmærksom på, hvad det indebærer at være bygherre og ved at gøre det tydeligere for alle, at LOA tilbyder sparring også i denne fase.

2. **Overvej at anbefale alle at søge lokal bygherrerådgivning.** For alle tre forsamlingshuse har den lokale bygherrerådgivning været værdifuld. LOA kan derfor overveje at gøre en opfordring til lokal bygherrerådgivning til del af ovenstående anbefaling om at forberede forsamlingshusene bedre på rollen som bygherre.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

1. **Forbered jer godt på rollen som bygherre.** At tage rollen som bygherre som amatør er en udfordring. Forbered jer derfor på denne så godt som muligt.
2. **Find de lokale ressourcer indenfor byggeri.** En måde at forberede sig på rolle som bygherre er allerede tidligt at finde frem til de lokale ressource indenfor byggeri og få disse inddraget i projektet.

DEN DAGLIGE DRIFT OG BRUG AF HUSENE

Drift

Her beskriver vi først, hvordan forsamlingshusene og det ene medborgerhus drives i dag overordnet set.

Driften af Sdr. Bork Forsamlingshus

Foreningen Sdr. Bork Forsamlingshus daglige ledelse varetages af bestyrelsen, der består af fem personer. Bestyrelsesformanden og hendes ægtefælle påtager sig en stor del af de administrative og økonomiske opgaver i huset. Bestyrelsesformanden administrerer alle aktiviteter i forsamlingshuset, og hendes ægtefælle påtager sig ansvaret for husets årlige regnskabsopgørelse.

Bestyrelsen har ansvar for udlejning, fastsættelse af lejesatser og kontingenter, at påse at lejere efter brugen afleverer huset og dets indbo i samme stand som ved modtagelsen, at udarbejde det årlige regnskab, herunder fastlæggelse af budgetter samt at ansætte det nødvendige personale. Til at varetage husets daglige drift har bestyrelsen ansat en daglig leder, hvis ansvarsområder består i at fremvise huset til potentielle lejere samt at opdatere bookingsystemet på hjemmesiden. Udearealerne og aktiviteterne i forsamlingshuset varetages af frivillige kræfter. Ønskes en ny aktivitet opstartet, kontaktes bestyrelsesformanden, der kan være behjælpelig med booking af lokaler, kontakter mm. Alle må benytte sig af husets faciliteter, men ønskes fri adgang til huset, må man tilkøbe sig et nøglekort, der giver adgang til fri benyttelse af ledige lokaler. For én person koster et nøglekort 300 kr. om året. Det er også muligt at tilkøbe sig et nøglekort, der gælder for et par eller en husstand. Derudover er det for alle frivillige foreninger med egne vedtægter muligt at tilkøbe sig et foreningsnøglekort, der giver adgang til benyttelse af husets ledige lokaler uden deltagerbegrænsning ved arrangementer.

Det økonomiske grundlag, der sikrer foreningens drift, tilvejebringes ved offentlige og private tilskud, indsamlinger blandt lokalområdets befolkning, arrangementer, belåning af fast ejendom og indtægter ved udleje af lokaler og kontingenter.

Alle har mulighed for at leje husets lokaler til private arrangementer. Ifølge husets daglige leder er det som oftest personer med tilknytning til lokalområdet, der lejer lokaler i huset til private arrangementer. Forsamlingshuset gør på nuværende tidspunkt ingen reklame for faciliteter til udlejning. I 2017 blev huset alligevel udlejet til 52 arrangementer herunder kommunale arrangementer, sølv- og guldbryllupper, bryllupper, fødselsdage og konfirmationer. Forsamlingshusets daglige leder beretter da også, at den store sal efter ombygningen er i stor efterspørgsel til arrangementer såsom netop bryllupper, konfirmationer og fødselsdage. Her tiltrækkes også udefrakommende brugere fra Skjern, Tarm og Århus. Et rengøringsfirma er ansat til at varetage al rengøring i huset, og ved udleje koster rengøringen 170 kr. pr. time.

Hele huset
5000 kr.

Tilvalg til lokaleleje
Vinterhaven, repos: 500 kr.
Ungdomslokale 1.sal: 500 kr.



Store sal
Inkl. køkken og cafe: 2800 kr.

Køkken og cafe
1500 kr.

Lille sal
Inkl. køkken og cafe: 2000 kr.
Inkl.tekkøkken: 500 kr.

Priser for leje af Sdr. Bork Forsamlingshus

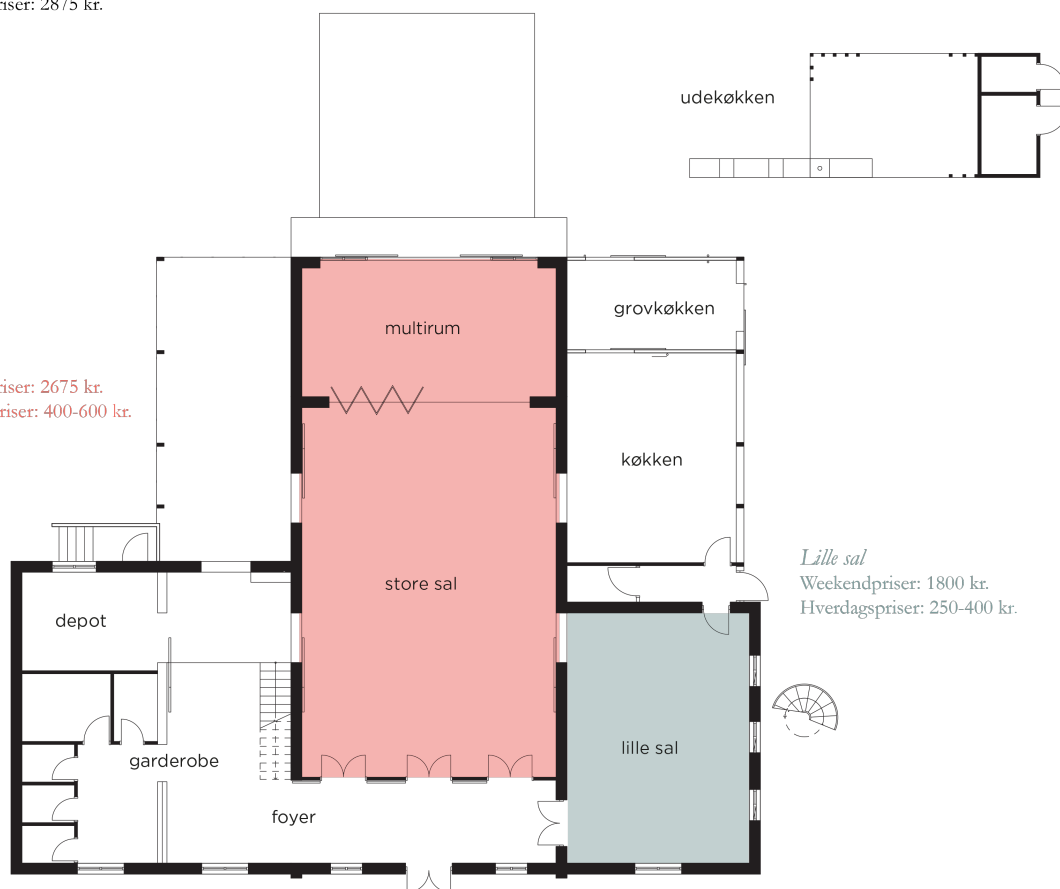
Driften af Egense Forsamlingshus

De fleste driftsopgaver og ansvarsområder – fx booking, nøgler, rengøring, opdatering af hjemmeside, kasserer og udearealer – bliver varetaget af bestyrelsesmedlemmerne i Egense-Rantzausminde Beboerforening. De to hovedansvarlige er formanden og næstformand, og de er – sammen med deres respektive partnere – med i den fire mand store arbejdsgruppe, der har stået i spidsen for ombygningen af forsamlingshuset. Derudover er en række frivillige involveret: Fem frivillige har ansvar for hver deres bed foran forsamlingshuset, næstformandens partner hjælper med udearealerne og en frivillig er teknisk ansvarlig og tjekker op på køkkenets gasbeholdere. Der er bred enighed om, at disse frivilliges hjælp er uundværlig.

Udlejning og medlemskontingenter dækker den daglige drift og udgifter i forbindelse med forsamlingshuset. Derfor bliver de lokale borgere opfordret til at melde sig ind i beboerforeningen. Når man lejer Egense Forsamlingshus – også blot til en enkelt privatfest – så skal man være medlem af beboerforeningen. ”Det er den måde, hvorpå vi kan opretholde driften og dermed forsamlingshuset,” fortæller bestyrelsesformanden (Bestyrelsesformand, Egense).

Hele huset
Weekendpriser: 2875 kr.

Store sal
Weekendpriser: 2675 kr.
Hverdagspriser: 400-600 kr.



Priser for leje af Egense Forsamlingshus

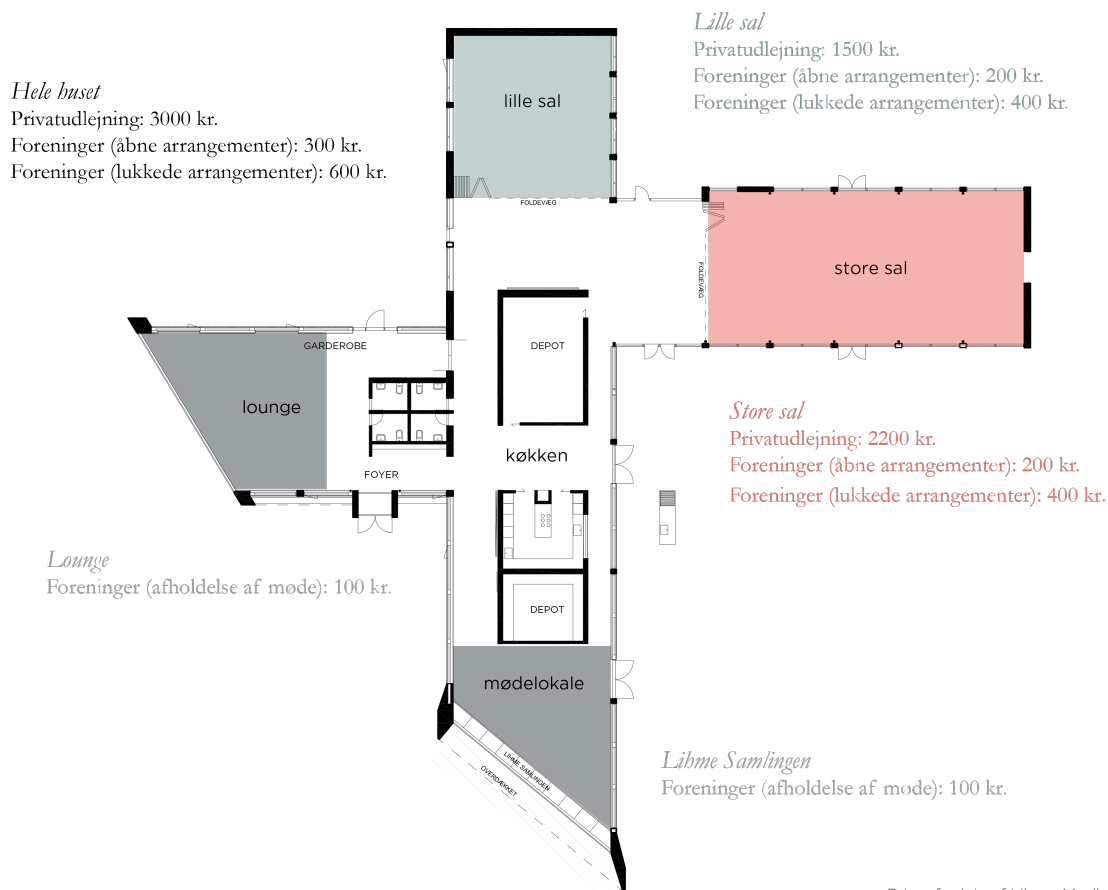
Driften af Lihme Medborgerhuse

Overordnet er driften af Lihme Medborgerhus' præget af frivilligt, foreningsdrevet arbejde og en stærk forankring i lokalsamfundet. Der er nogle nøglepersoner i driften, men der er også bred opbakning fra andre borgere.

Lihme Borgerforening ejer, administrerer og forvalter huset. Der er i alt ca. 10 frivillige, som hjælper med den daglige drift. Der er en person, der er teknisk ansvarlig, tre personer har ansvar for udendørsarealer, og et ægtepar står for rengøring. Et lokalt ægtepar, der er aktivt i Lihme Pensionistforening, agerer som nøglepassere og har påtaget sig ansvar for flere administrative og praktiske opgaver i huset. Hustruen administrer udlejning og booking af lokaler. Manden skriver fakturaer, stiller borde og stole op og kommer forbi for at tænde for varmen i lokalerne, inden de skal tages i brug. Om opgaverne i medborgerhuset siger de: "Der er jo nogle, som skal tage ansvaret, ellers går det jo ikke." For dem er det dog en gevinst, at de gennem de frivillige arbejde "kommer til at kende alle i området" (Frivillige, Lihme).

Lihme Borgerforening får udbetalt kr. 185,34 fra Skive Kommune for hver dag, der er et arrangement i huset (dog ikke ved udlejning til private). I 2017 var 103 af husets 157 arrangementer ikke-private, hvilket gav en udbetaling på kr. 19.090 fra Skive Kommune.

Sammenlignet med de to forsamlingshuse, der har nye hjemmesider med beskrivelser af huset, dets formål og arrangementer, er Lihme Medborgerhus' præsens på internettet mere begrænset. Medborgerhuset har ikke sin egen hjemmeside eller eget domæne, men på Lihme Landsbys almene hjemmeside er der en sektion om medborgerhuset. Her kan man læse en kort beskrivelse af husets faciliteter, information om bestilling af huset og kalender over husets ledighed. Husets offentlige arrangementer bliver hovedsagligt annonceret gennem Lihme Info, som er Lihme landsbys almene Facebook-side med ca. 600 følgere. Desuden er der en mailingliste, Lihme Mail Service, drevet af en frivillig, hvor abonnenter får information om arrangementer i Lihme og omegn. Lihme Landsby har også et lokalblad, der udkommer fire gange om året, hvor man kan læse om kommende arrangementer, herunder foredrag, fællesspisninger og borgermøder. Bladet bringer også tit artikler om arrangementer, der har været i huset. Udover dette, fortæller formanden, sættes der reklamer op i Skive. Den relativt beskedne kommunikationsindsats er dog ikke udtryk for, at Lihme Medborgerhus kun er for Lihmes beboere – tværtimod: "Vi vil også gerne brande ud af til – brande Lihme som et godt, dynamisk område at bo i. Vi bruger også medborgerhuset som noget, der kan tiltrække tilflyttere til Lihme. Vi vil gerne trække nabosogne til, men også mennesker udefra" (Formanden, Lihme).



Priser for leje af Lihme Medborgerhus

Fra ombygning til velfungerende drift

I alle tre forsamlingshuse er mange enige om, at processen fra ombygning til velfungerende drift har været tidskrævende.

I Sdr. Bork vælger bestyrelsen da også at ansætte en daglig leder til at varetage de daglige driftsopgaver, herunder udlejning af lokaler, fremvisning, bookingsystem på hjemmesiden etc. Den daglige leder mener dog ikke – her knap 4 år efter de ombyggede forsamlingshus slog dørene op i efteråret 2014 – at driftsrytmen er fundet: “Vi er ikke landet endnu. Der har hele tiden været nye projekter. Der er hele tiden noget at snakke om, der er hele tiden noget nyt” (Daglig leder, Sdr. Bork).

I Egense giver Svendborg Kommune beboerforeningen råderet over udearealerne i forbindelse med ombygningen af forsamlingshuset. Den frivillige, der er ansvarlig for udearealerne, forklarer, at “vi slet ikke var klar over, hvor meget arbejde de her udendørsarealer krævede” (Frivillig, Egense).

Historien gentager sig i Lihme, hvor Bestyrelsesformanden peger på, at det har krævet mange kræfter at få huset op at stå, men at der nu – godt to år efter indvielsen – er ved at indfinde sig et overskud til at lave nye aktiviteter: “Vi har brugt enormt mange kræfter på at få huset op at stå. Men nu tror jeg, at der er kræfter til at lave nogle aktiviteter, der kan blive samlingspunkter” (Bestyrelsesformand, Lihme).

Anbefalinger til LOA

- 1. Fremhæv forskellige måder at organisere driften af et forsamlingshus på.** Som eksemplerne viser, kan driften af et forsamlingshus organiseres på en række forskellige måder. Særligt bør det fremhæves, at alle tre forsamlingshuse løbende prøver at finde balancen mellem, hvor mange opgaver bestyrelsen påtager sig og hvor mange opgaver, der uddelegeres til frivillige. LOA kan med fordel udvikle og fremhæve sådanne forskellige modeller for drift.
- 2. Gør opmærksom på, at et nyt forsamlingshus med også betyder en ny form for drift – og det tager tid.** Et nyt forsamlingshus med nye fysiske faciliteter og aktiviteter kræver ofte også en ny form for drift. Det kan tage kræfter væk fra få nye aktiviteter igang. Det tager tid at finde frem til den rette organisering af driften. Gør ansøgere opmærksom på dette.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

- 1. Sæt jer ind i mulige måder at organisere driften på og find frem til den måde, der er den bedste for jer.** Der er mange måder at organisere driften på. Skab overblik over mulighederne og vælg så den organiseringsmåde, der passer bedst til jer.
- 2. Tal med andre forsamlingshuse og lær af deres erfaringer.** Igen har vi her en opfordring til at besøge, tale med og lære af andre forsamlingshuse og deres erfaringer med at finde frem til den rette organisering af driften.

Brugen af husene

I følgende afsnit fokuserer vi på den konkrete brug af de to forsamlingshuse og medborgerhuset. Ved at fremhæve nogle af de arkitektoniske forandringer samt generelle forbedringer i de tre huse, kaster vi lys over udvalgte ugentlige aktiviteter, og hvad der kendetegner den daglige brug efter ombygningen.

Brugen af Sdr. Bork Forsamlingshus

I 2017 blev der holdt 285 separate arrangementer i Sdr. Bork Forsamlingshus. Af disse var der 50 private arrangementer, 4 møder, 155 kulturelle arrangementer og 76 arrangementer i kategorien bevægelse.



Overordnet: Et mere fleksibelt hus

Blandt forsamlingshusets brugere og bestyrelsesmedlemmer er der enighed om, at de nye fysiske faciliteter har bidraget til, at huset nu kan tilbyde flere og mere forskelligartede aktiviteter. Disse aktiviteter kan efter ombygningen både overlappe hinanden og foregå simultant i husets forskellige rum. Brugen af huset kan derfor karakteriseres som mere fleksibel end tidligere, hvor flere aktiviteter ikke har kunne foregå på samme tid. At forsamlingshuset efter ombygningen skulle fungere som en slags udvidelse af privatboligens dagligstue blev af bestyrelsesformanden omtalt som den største vision for det nye hus. Hun fremhæver, at denne mere fleksible og hyppige brug har bragt mere liv til forsamlingshuset:

Det, at der nu foregår flere aktiviteter på samme tid, er med til at give helt nyt liv til huset. Der er altid nogen, der kommer og går, og der er næsten altid lys et eller andet sted (Bestyrelsesformand, Sdr. Bork).

At det nu er muligt for læsegruppen at afholde møde i forsamlingshusets øvre etage, mens revyholdet mødes i køkkenets tilstødende café for at skrive manuskript og øve replikker til den årlige revy, fremhæves af flere brugere som den største forandring, det ombyggede forsamlingshus har tilvejebragt.

Vinterhaven og Store Sal: Et mere åbent og forbundet hus med multifunktionelle rum
Sdr. Bork Forsamlingshus danner ramme om otte faste ugentlige aktiviteter, der fordeler sig på ugens fem hverdage. Aktiviteterne foregår i alle forsamlingshusets rum, der med få og mobile møbler indbyder til, at forskelligartede aktiviteter afholdes i samme rum. Ved ankomst til forsamlingshuset træder man ind i Vinterhaven, der med en trappe i midten af lokalet brydes op i en under- og en overetage. Som noget nyt efter ombygningen huser Vinterhaven hver onsdag eftermiddag den lokale skoles konfirmander, der spiser frokost om et rundbord midterst i stueetagen. Onsdag aften samles den ugentlige læsegruppe i et sofaarrangement placeret i vinterhavens øvre etage. Ud over at lægge lokale til ugentlige aktiviteter fungerer Vinterhaven også som gennemgangsrum og entré. Børn løber op og ned ad trappen og leger i overetagens sofaer, og voksne samles før og efter arrangementer for at hilse på hinanden. På spørgsmålet om, hvad der er særligt attraktivt ved den nye Vinterhave, svarer mange af de interviewede brugere, at den fungerer som et slags knudepunkt, hvor det er muligt at danne sig et overblik over, hvad der foregår i forsamlingshusets øvrige rum. En bruger forklarer, at huset således fremstår mere forbundet og åbent.



Seniorgymnastik i Sdr. Bork Forsamlingshus

Forsamlingshusets største sal er efter ombygningen blevet et multifunktionelt rum for mange forskelligartede aktiviteter. I dette rum mødes ældre og unge fra lokalområdet til den årlige juletræsfest i

december, der ifølge flere beboere er det arrangement i løbet af året, hvor flest yngre beboere deltager. Derudover huser salen også forsamlingshusets ældste aktivitet, Seniorklubben, der har holdt til i forsamlingshusets Store Sal i ti år. Seniorklubben kender altså både til det gamle og det omdannede forsamlingshus, og her mødes af pensionerede beboere i alderen 70 til 90 år fra Sdr. Bork og omegn. Hver onsdag for at dyrke gymnastik og efterfølgende drikke kaffe og spise rundstykker. Blandt forsamlingshusets ældste brugere er der enighed om, at den nye sal er blevet lækrere og lysere at opholde sig i.

Ud over at lægge lokale til aktiviteter, der også eksisterede før ombygningen, bliver Store Sal, som noget nyt efter ombygningen, også brugt til ugentlig yogatræning. Aktivitetslederen – en certificeret yogalærer fra Sdr. Bork – peger på, at det store lysindfald og muligheden for at regulere temperaturen med gulvarme gør rummet egnet til yogatræning. Da Sdr. Bork tidligere ikke har haft et fysisk rum til at facilitere et ugentligt yogahold, har hun undervist et yogahold i en større by i Ringkøbing-Skjern Kommune. Flere brugere fremhæver yoga som eksempel på en ny og anderledes aktivitet, der er opstået i huset som følge af ombygningen. Yogalæreren, der også selv benytter sig af husets aktiviteter til seniorklub og fællesspisning nævner, at yogaholdet tiltrækker mange unge og udefrakommende brugere til huset.

Blandt brugere, aktivitetsledere og bestyrelsesmedlemmer fremhæves Store Sal som det rum, der benyttes hyppigst og til flest forskelligartede aktiviteter. Desuden er det det sted i forsamlingshuset, hvor forskellige generationer mødes til fester og fællesspisninger.

Køkken, Café, Krearum og Lille Sal: Et mere behageligt sted at være med fokus på praktisk brug

Ved spørgsmålet om, hvordan huset har forandret sig efter ombygningen, fremhæver mange brugere, at især køkkenet er blevet større, lækrere og mere praktisk at benytte. Forsamlingshusets daglige leder, der lejer sig ud som kok til større arrangementer i forsamlingshuset, nævner, at mindre praktiske justeringer, såsom at der nu er plads til beskidt service ved siden af opvaskemaskinen, gør det mere praktisk at benytte køkkenet til madlavning. I den tilstødende Café samles revyholdet hver onsdag aften om et stort bord i midten af rummet, der i øvrigt også fungerer som buffet til fællesspisning. Det er også i caféen, at de brugere af forsamlingshuset, der kan låse sig ind med et nøglekort, mødes til private middagsselskaber eller andre mindre arrangementer.

I forlængelse af forsamlingshusets Lille Sal, der benyttes til mindre fællesspisninger, ligger Krearummet, hvor aktiviteten Den Kreative Kaffekop finder sted. Her mødes primært ældre brugere af forsamlingshuset hver torsdag eftermiddag for at male, sy, brodere mm.

Derudover indtager forsamlingshusets yngste brugere Krearummet hver onsdag eftermiddag for at sy. Syklubben, der er organiseret og styret af bestyrelsesformanden, består af ti piger i alderen 10-11 år, som går i 3. klasse på den lokale skole. Én af syklubbens brugere, hvis forældre er hyppige nøglekortsbrugere af forsamlingshuset, fremhæver, at der ikke findes andre muligheder for at lære at sy i området:

Det er det eneste sted, vi kan komme til at sy. Og så er Lili her til at hjælpe os, når vi ikke helt kan finde ud af det. Det er rigtig hyggeligt, og når vi ikke gider at sy mere, går vi op i legerummet og lukker døren (Bruger, pige på 10 år).

Det omtalte legerum har mulighed for at spille spil, se fjernsyn, lege med dukker, biler og andet legetøj. Rummets store vinduer med udsigt til den lokale kirke, gør det, ifølge bestyrelsesformanden, også attraktivt for bestyrelsen og andre instanser at afholde møder her. Derudover fremhæver de frivillige i Egense, at legerummet nogle gange er udslagsgivende for, hvorvidt private lejer forsamlingshuset til en fest. Det er attraktivt for dem – og for de børn, der er så heldige at komme med til fest – at børnene kan fortrække til legerummet, når festen bliver for kedelig for dem.



Køkken i Sdr. Brok Forsamlingshus



Syklub i Sdr. Brok Forsamlingshus

Både Den Kreative Kaffekop, syklubben og revyen eksisterede som aktiviteter inden ombygningen, men der er blandt brugere og aktivitetsledere enighed om, at de nye lokaler faciliterer en mere praktisk brug. I det nye Krearum, der inden ombygningen også fungerede som den tidligere bestyrelsesformands dagligstue, er der nu plads til at samle sig om forskellige borde og opbevare symaskiner, stof, pensler, maling og lærreder. Aktivitetslederen for Den Kreative Kaffekop nævner, at man med et rum, der udelukkende er til for at facilitere kreative aktiviteter, undgår at bruge for meget tid på at hente materialer i tilstødende depotlokaler. Hun fremhæver desuden, at dette vil øge chancerne for, at nye kreative aktiviteter opstår.

Hvad siger spørgeskemaundersøgelsen om den daglige brug af Sdr. Bork Forsamlingshus?

Hvor bor de adspurgte?

- Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 63% af de adspurgte bor i Sdr. Bork by, mens tallet stiger til 74%, når området udvides til Sdr. Bork Sogn.

Hvor tit anvender de huset?

- Halvdelen anvender ikke forsamlingshuset hver måned, men flere gange om året. Den resterende halvdel bruger forsamlingshuset en eller flere gange om ugen eller ikke hver ugen, men flere gange om måneden.

Hvilke fysiske faciliteter bruger de?

- Alle husets fysiske faciliteter er i anvendelse, med lokalerne til fest, kulturarranger og foredrag som topscorer – de benyttes af 83% af de adspurgte.

Hvordan vurderer de den nye arkitektur og de nye fysiske rammer?

- Alle adspurgte vurderer den nye arkitektur og de nye fysiske rammer som enten meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende.

Hvordan vurderer aktiviteterne i huset?

- De samme gør sig næsten også gældende i forhold til de adspurgtes vurdering af de aktiviteter, der i dag foregår i forsamlingshuset. Her svarer 96% af de adspurgte, at aktiviteterne er enten meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende.

Hvordan vurderer de husets betydning for, at Sdr. Bork er et attraktivt sted at bo?

- Endeligt vurderer 88% af de adspurgte, at forsamlingshuset har stor eller nogen betydning for, at Sdr. Bork er et attraktivt sted at bo.

I bilag 1 findes alle spørgeskemaundersøgelsen spørgsmål og besvarelsernes fordeling.

Brugen af Egense Forsamlingshus

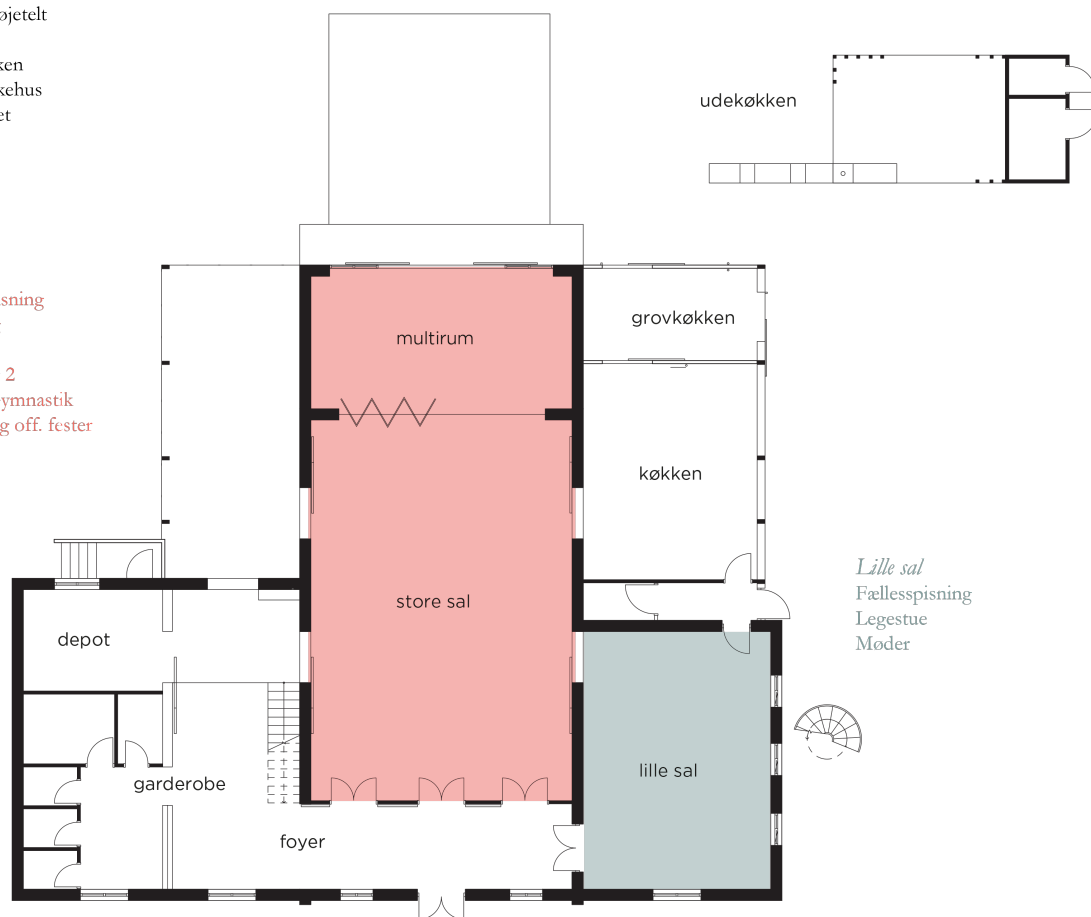
I 2017 blev der holdt 260 separate arrangementer i Egense Forsamlingshus. Af disse var der 65 private arrangementer, 30 diverse arrangementer og 120 arrangementer i kategorien legestue/gymnastik.

Udendørsarealer

Legeplads
Hængekøjetelt
Bålplads
Udekøkken
Madpakkhus
Off. toilet

Store sal

Fællesspisning
Foredrag
Legestue
Dans for 2
Senior Gymnastik
Private og off. fester



Brugen af Egense Forsamlingshus

Nye og større udearealer: Et uderum, hvor børn, unge og voksne kan samles om friluftaktiviteter

Egense forsamlingshus huser tre ugentlige aktiviteter, der fordeler sig i fire forskellige rum i forsamlingshusets nederste etage. Efter ombygningen er forbindelsen mellem disse rum blevet mere flydende, hvilket også afspejler sig i en anderledes og mere fleksibel brug af forsamlingshuset. Én af de største forandringer ved det nye forsamlingshus er det nyudbyggede udeareal, der bidrager til at tiltrække nye brugere til huset og samtidig inviterer til, at dagsinstitutioner og turister gør brug af området.

Når man ankommer til Egense Forsamlingshus, vil man straks lægge mærke til de store, grønne udearealer, der omkranser huset. Som en del af ombygningen af forsamlingshuset overtog beboerforeningen husets tilstødende udearealer, der tidligere var under Svendborg Kommunes varetagelse. Under ombygningen gennemgik udearealerne en stor forandring, og de omtales af flere af husets brugere som det mest attraktive element ved det nye hus. En bruger fortæller: "Forsamlingshusets udendørsfaciliteter, gør stedet til et unikt sted. Det har en kæmpe betydning, at vi har et sted, hvor vi både kan være ude og

inde” (Bruger, Egense). Går man på opdagelse rundt om det nye forsamlingshus, vil man finde et madpakkehus med overdækning, der både bruges af børnefamilier og børneinstitutioner, hvoraf de sidste benytter det ugentligt. Der arrangeres nemlig legegruppe hver tirsdag og torsdag i tidsrummet 10 til 15, hvor børn i området spiser madpakker eller leger på den nyetablerede naturlegeplads. Børn fra omkringliggende skoler og børnehaver benytter ugentligt udendørsarealerne, hvor de laver bål i bålhuset eller daser i de opsatte hængekøjer.



Udearealer ved Egense Forsamlingshus

Bevæger man sig længere rundt om forsamlingshuset, vil man opdage højbede med grønsager og krydderurter, en æblelund med små, nyplantede æbletræer og et område med *shelters* samt et udekøkken med ildsted og pizza- og rygeovn.

Her kommer især familier og turister, der tager på weekend- eller dagsudflugter, når solen skinner. Brugere af forsamlingshuset er enige om, at de nye udendørsarealer har medført til en helt ny brug af huset. Især børnefamilier fremhæver vigtigheden i at have udendørsarealer, hvor de kan samles på tværs af generationer, og hvor børn kan lege, mens de voksne samles til aktiviteter indendørs. En initiativtager til legegruppen fortæller: “Udendørsfaciliteterne er fantastiske, når man har børn. De elsker at lege på legepladsen, og så er det også et sted, hvor vi voksne kan lide at komme” (Bruger, Egense).



Madpakkehuset ved Egense Forsamlingshus

Store sal og multirum: Forsamlingshuset åbnes mod landskabet/nye forbindelser mellem rummene

Går man fra de udbyggede udearealer og ind i Egense Forsamlingshus, ankommer man via den nyanlagte indgang, der fører ankomne gæster direkte ind i en foyer med garderobe- og toiletfaciliteter med direkte adgang til både Lille Sal, Store Sal og 1. sal. Fortsætter man ligeud fra hovedindgangen, vil man træde ind i Store Sal – et rummeligt og lyst lokale på 96 kvadrater. Tre store vinduer lyser salen op, og netop dette lysindfald kommenteres af mange som en væsentlig forbedring ved rummet. En bruger fortæller: “Der er en fandens til forskel. Før lugtede her fælt. Nu er der meget indbydende, fordi her er blevet så lyst. Nu kan man også være bekendt at holde en fest her. Det kunne man altså ikke før” (Bruger, Egense).

Ombygningen af Store Sal har desuden haft isolering samt anlægningen af gulvvarme som mål. På spørgsmålet om, hvilken forskel, hun synes, at ombygningen har gjort, svarer en bruger, at “det er fantastisk, at vi ikke længere skal have striktrøje på, når vi sidder sammen til fællesspisning” (Bruger, Egense). Fællesspisning er én af de aktiviteter, der er genopstået som fast aktivitet efter ombygningen. Her samles ældre og yngre beboere fra lokalsamfundet én gang om måneden omkring langborde i den rummelige sal for at nyde et måltid mad.



Store sal i Egense Forsamlingshus

Det ses tydeligt, at de generelle forbedringer af Store sal har bidraget til, at forsamlingshuset nu kan tilbyde sine brugere en bredere vifte af aktiviteter. For eksempel indtages salen hver onsdag af seniorklubben, der mødes for at dyrke den ugentlige times seniorgymnastik. Flere af seniorerne peger på, at det store lysindfald samt gulvvarmen gør det mere behageligt at dyrke motion i salen. Ud over at huse det ugentlige gymnastikhold benyttes store sal også af området yngste beboere. Hver tirsdag og torsdag arrangeres der nemlig legestue i store sal, hvor børn fra området samles for at lave forskellige former for bevægelse i den lune sal. En bruger af huset samt forælder fortæller: “Jeg kan også godt lide, at der er varme i gulvet, for så kan vores børn løbe rundt og lege uden, at vi skal tænke på, om de bliver kolde. Og de kan også bare pusles på gulvet” (Bruger, Egense).

Der hersker enighed blandt forsamlingshusets brugere om, at én af de væsentligste forskelle efter ombygningen er de nye forbindelser mellem rummene, der muliggør både sammenhæng og adskillelse. Endegavlen af store sal består af en foldedør, der forbinder salen til et såkaldt multirum. I multirummet har mindre grupper af brugere mulighed for at samles om kreative aktiviteter såsom malning eller syning. Mest af alt benyttes rummet dog som en mulig udvidelse af store sal og som en åbning ud mod landskabet. Multirummets yderste væg består nemlig af en skydedør, der kan trækkes helt fra, så rummet i de lunere måneder kan transformeres til et udendørs rum. Multirummet, der efter ombygningen har erstattet den gamle scene, er således et dynamisk rum, der også kan benyttes som udendørscene, hvor

tilskuere kan lytte fra den omkringliggende græsplane. Mulighederne for at adskille og forbinde husets lokaler og inde- og udearealer efter behov åbner op for, at huset benyttes af en forskelligartet gruppe af både koncertgængere, fællesspisere, seniorer og børn.



Store sal / multirum i Egense Forsamlingshus

Hvad siger spørgeskemaundersøgelsen om den daglige brug af Egense Forsamlingshus?

Hvor bor de adspurgte?

- Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 26% af de adspurgte bor i Egense by, mens tallet stiger til 62%, når området udvides til Egense Sogn. 19% af de adspurgte bor ikke i hverken Egense by eller Egense Sogn, men i Svendborg Kommune.

Hvor tit anvender de huset?

- 44% anvender ikke forsamlingshuset hver måned, men flere gange om året. 18% anvender det ikke hver ugen, men flere gange om måneden, mens 17% anvender forsamlingshuset en eller flere gange om ugen.

Hvilke fysiske faciliteter bruger de?

- Alle husets fysiske faciliteter er i anvendelse, med udendørsarealerne, Stor sal og det indendørs køkken som topscorer. De anvendes af henholdsvis 60%, 61% og 53% af de adspurgte.

Hvordan vurderer de den nye arkitektur og de nye fysiske rammer?

- 95% af de adspurgte vurderer den nye arkitektur og de nye fysiske rammer som enten meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende.

Hvordan vurderer aktiviteterne i huset?

- I forhold til de adspurgtes vurdering af de aktiviteter, der i dag foregår i forsamlingshuset, svarer 81% af de adspurgte, at aktiviteterne er enten meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende.

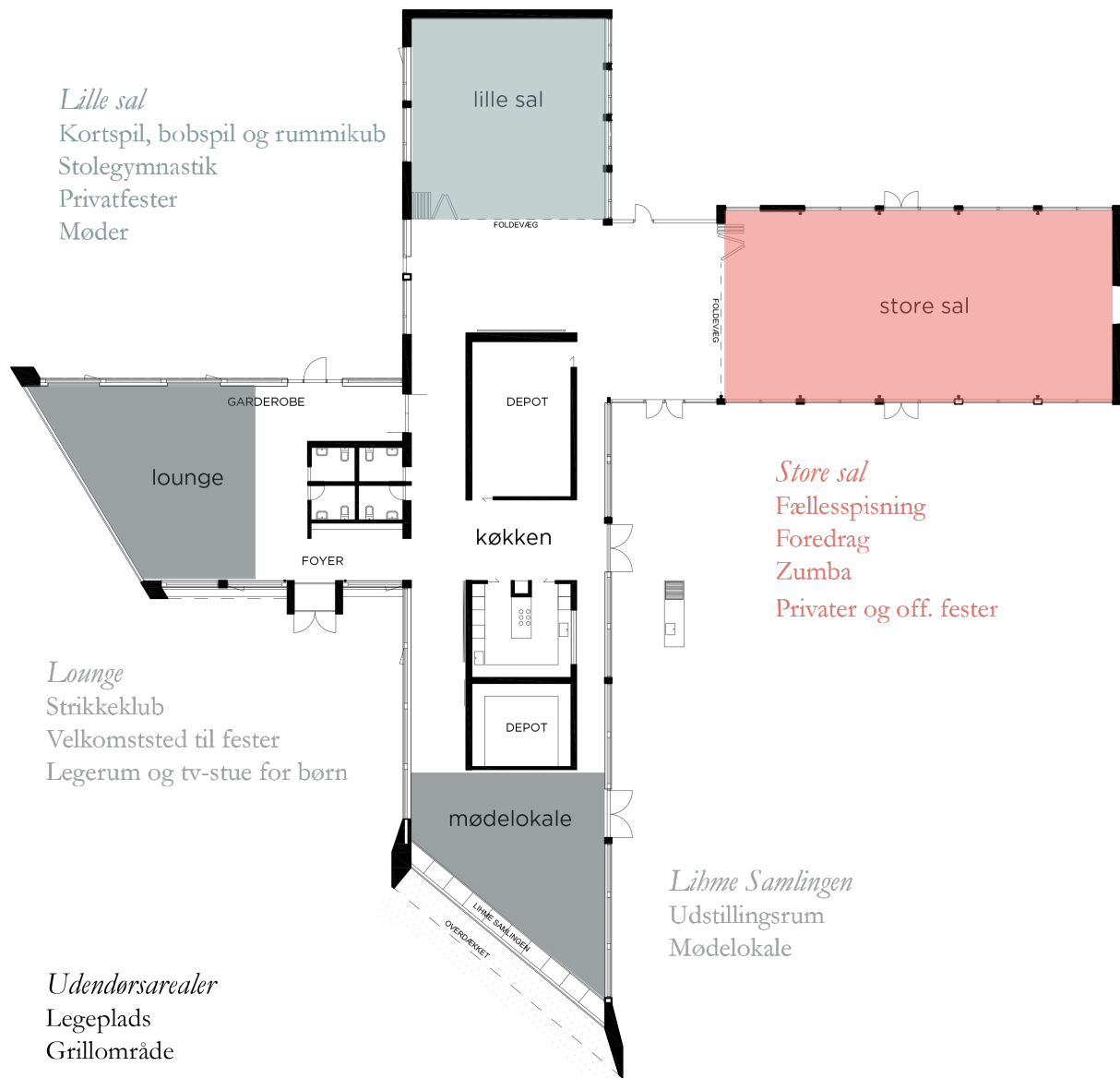
Hvordan vurderer de husets betydning for, at Egense er et attraktivt sted at bo?

- Endeligt vurderer 89% af de adspurgte, at forsamlingshuset har stor eller nogen betydning for, at Egense er et attraktivt sted at bo.

I bilag 2 findes alle spørgeskemaundersøgelsen spørgsmål og besvarelsernes fordeling.

Brugen af Lihme Medborgerhus

I 2017 blev der holdt 196 separate arrangementer i Lihme Medborgerhus. Af disse var der 33 private arrangementer, 11 møder, 69 kulturelle arrangementer og 23 arrangementer i kategorien bevægelse.



Brugen af Lihme Medborgerhus

Loungen og udstillingsrummet: Overraskende brug

I Lihme Medborgerhus findes der fire egentlige aktiviteter, der er spredt ud over alle husets rum. Ud over at huse faste aktiviteter, danner medborgerhuset også rammer om månedlige og årlige aktiviteter såsom fællesspisning, foredrag, møder og loppemarkeder.

Står man udenfor forsamlingshuset, vil man langs husets ene side hurtigt opdage et stort, oplyst vinduesparti, der udgør et slags udstillingsvindue ind til en naturhistorisk samling af udstoppede dyr, flintesten og skaller kaldet Lihme Samlingen. Bevæger man sig ind af hovedindgangen og fortsætter ned ad en lang gang, ankommer man til udstillingsrummet. Her er artefakterne fra lokalområdet placeret på reoler og i kabinetter langs rummets fire vægge. Rummet ligner til forveksling et undervisningslokale for folkeskoleelever. Sådan bruges det dog ikke. En bruger fremhæver lokalets overraskende brug:

Det sted, jeg er mest forbåset over bliver brugt på en ny måde, er udstillingsrummet. Det bliver ikke kun brugt til møder og andre officielle arrangementer. Når vi har strikkecafé én gang om måneden, så gider vi ikke sidde i Lille Sal, så vi er altid i udstillingsrummet. Det er hyggeligere, og så er det sjovt at være omringet af alle de dyr (Bruger, Lihme).

I strikkeklubben mødes pensionerede kvinder fra området månedligt. Her bruger de en formiddag på at strikke og hyggesnakke, mens de drikker kaffe og spiser hjemmebag. Ud over at lægge lokale til den månedlige strikkeklub, danner udstillingsrummet også ramme om både byrådsmøder, kommunale møder og bestyrelsesmøder.



Lihme Samlingen/udstillingsrum i Lihme Medborgerhus

Udstillingsrummet er ikke det eneste lokale i huset, der fremhæves i kraft af dets overraskende brug. En bruger beskriver, hvordan loungen har medført en ny brug:

Jeg er simpelthen overrasket over loungens vigtighed og dét, at den bliver brugt så meget. Det havde jeg altså ikke forestillet mig, da jeg hørte om den. Den er bare vigtig for det her hus, fordi der altid er nogen, der trækker derom, når vi er samlet i huset til aktiviteter. Det er for eksempel også altid dér, de unge trækker om, når der er fællesspisning i huset (Bruger. Lihme).

I loungen kan man slænge sig i en af de adskillige sofaer, der står langs rummets ene væg eller spille playstation og se fodboldkamp på et stort fladskærmsfjernsyn. Rummet bruges ikke til faste aktiviteter, men det er ifølge flere brugere et af de lokaler i huset, der benyttes hyppigst. Som ovenstående bruger af forsamlingshuset understreger, er det især områdets yngre beboere, der har gavn af rummet. Her kan de under fællesspisninger eller fester i medborgerhuset lukke døren ind til loungen og bruge rummet uforstyrret til at tumle, se film eller spille spil. Derudover peger flere beboere på, at man i loungen kan byde gæster velkommen og benytte rummet til at trække sig tilbage, hvis man får brug for en pause fra aktiviteterne.



Loungen i Lihme Medborgerhus

Lille sal og store sal: Fleksible rum med mulighed for store og mindre private arrangementer
Medborgerhusets store og lille sal, der ligger i husets ene ende ud til et større område med fodboldbaner, og en bålplads, er som noget nyt efter ombygningen kun adskilt af en foldevæg. Salene, der kan rumme aktiviteter såsom fællesspisning, bevægelse og bestyrelsesmøder, kan således lægges sammen til én stor sal, hvor det er muligt at holde større private og offentlige arrangementer for beboere i området. Formanden for medborgerhusets bestyrelser fremhæver:

Nu bliver der holdt mange flere større arrangementer for Lihmes beboere i forsamlingshuset. Nu kan man jo sidde og spise i Lille Sal, og så kan man åbne op ind til Store Sal, hvor der kan være et live band, der spiller salen op. Vi har også fået et nyt højtalersystem, der blæser virkelig god lyd ud i rummet (Bestyrelsesformand, Lihme).

De sammenhængende sale benyttes dog ikke kun til private arrangementer, men også til faste aktiviteter såsom bob- og rummikub, der arrangeres af områdets pensionistforening. Her mødes ældre beboere ugentligt om et spil bob eller rummi med efterfølgende kaffe og kage i Lille Sal. En pensioneret bruger fortæller: “Vi er meget tilfredse med Medborgerhuset. Hver onsdag er vi 20-25 ældre samlet til forskellige ting. Jeg spiller bob, og til det skal der være god plads, og det har vi nu” (Bruger, Lihme). Som følge af ombygningen oplever flere beboere at have fået mere plads til afholdelsen af aktiviteter, hvilket også afspejler sig i den forøgede brug af huset.



Bob- og rummikub eftermiddag i Lihme Medborgerhus

Hvad siger spørgeskemaundersøgelsen om den daglige brug af Lihme Forsamlingshus?

Hvor bor de adspurgte?

- Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 65% af de adspurgte bor i Lihme by, mens tallet stiger til 90%, når området udvides til Lihme Sogn.

Hvor tit anvender de huset?

- 49% anvender ikke medborgerhuset hver måned, men flere gange om året. 26% anvender det ikke hver ugen, men flere gange om måneden, mens 16% anvender medborgerhuset en eller flere gange om ugen.

Hvilke fysiske faciliteter bruger de?

- Alle husets fysiske faciliteter er i anvendelse, med Store og Lille sal som topscorer. De anvendes af henholdsvis 72% og 78% af de adspurgte. Rummet med Lihmesamlingen anvendes af 37% af de adspurgte.

Hvordan vurderer de den nye arkitektur og de nye fysiske rammer?

- 98% af de adspurgte vurderer den nye arkitektur og de nye fysiske rammer som enten meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende.

Hvordan vurderer aktiviteterne i huset?

- I forhold til de adspurgtes vurdering af de aktiviteter, der i dag foregår i medborgerhuset, svarer 94% af de adspurgte, at aktiviteterne er enten meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende.

Hvordan vurderer de husets betydning for, at Lihme er et attraktivt sted at bo?

- Endeligt vurderer 92% af de adspurgte, at medborgerhuset har stor eller nogen betydning for, at Lihme er et attraktivt sted at bo.

I bilag 3 findes alle spørgeskemaundersøgelsen spørgsmål og besvarelsernes fordeling.

Anbefalinger til LOA

- 1. Fortsæt med at promovere fleksibilitet i den fysiske indretning.** Fælles for alle tre huse er, at de som følge af ombygningen har formået at tiltrække en bredere gruppe af brugere. I forskelligt omfang benytter både lokalområdernes ældste og yngste beboere de tre huse til aktiviteter målrettet dem – og det i visse tilfælde på samme tid. Det er fleksibiliteten i indretningen – at der er flere mindre rum, og at der er flere rum som kan lukkes af eller slås sammen – der understøtter sameksistensen af aktiviteter. Samlet set er det med til at skabe et levende og aktivt hus, som brugerne værdsætter. Forsæt derfor med at promovere fleksibilitet i den fysiske indretning.
- 2. Eksperimenter med typer af rum, der måske ikke umiddelbart rimer på forsamlingshus.** Nogle faciliteter og rum giver mere eller mindre sig selv – fx de store sale. Andre er mere uforudsigelige. Det er altså ikke altid lige let at forudsige, hvilke fysiske faciliteter og rum, der kommer til at generere den største værdi i den fremtidige brug. Legerummet i Sdr. Bork har fx vist sig ikke kun at være attraktiv for de daglige brugere i lokalområdet, men også for de, der lejer sig ind til en privat fest. I Egense har de attraktive udearealer tiltrukket både børnefamilier og -institutioner. Mens rummet til Lihmesamlingen i Lihme er blevet et populært mødelokale ligesom loungen – modsat forventning – altid er i brug. Vi anbefaler derfor, at LOA bliver ved med at skubbe til grænserne for, hvilke fysiske faciliteter og rum et forsamlingshus kan og skal give plads til.
- 3. Forstå husenes lokalområder.** Forskellene mellem de tre huse – fx fokuset på børn i Sdr. Bork, på udearealerne i Egense og på foreninger i Lihme – er ikke tilfældige. Det er muliggjort af de lokale forhold – fx folkeskolen i Sdr. Bork, de naturskønne omgivelser i Egense og det stærke foreningsliv i Lihme. Vi anbefaler på den baggrund, at LOA gør mere ud af at lade ansøgerne beskrive den lokale kontekst, hvori projektet skal leve og skabe værdi.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

- 1. Være kreative og åbne overfor, hvilke fysiske faciliteter og rum forsamlingshuset skal rumme.** Som eksemplerne fra de tre huse viser, så er der ikke én opskrift på det “gode” forsamlingshus. Hav i stedet en åben og kreativ tilgang til, hvad jeres forsamlingshus skal rumme – nu og ikke mindst fremover.
- 2. Understøt fleksibilitet i indretningen.** Jo mere de fysiske faciliteter kan tilpasse og anvendes til forskellige aktiviteter – også uforudsete – jo bedre. Indret jer derfor fleksibelt.
- 3. Hent inspiration.** Igen, igen er vores opfordring ganske enkelt at hente inspiration fra andre forsamlingshuse.

FREMTIDEN

Hvor står de to forsamlingshuse og det ene medborgerhus så i dag? Og hvordan vil de sikre en bæredygtig udvikling fremover? Det skal det handle om i denne sidste del af evalueringen.

I Sdr. Bork er der i dag en stærk bestyrelse, som har lang erfaring. Der er ifølge bestyrelsen og brugere stort set altid lys i vinduerne – et konkret, fysisk tegn på, at det der lykkedes at gøre huset til en helt central del af de hverdagsliv, der leves i lokalområdet. Derudover er det kendetegnende for Sdr. Bork Forsamlingshus, at det har et godt tag i de lokale børn og unge – noget, der også er muliggjort af den lokale folkeskole. Sdr. Bork Forsamlingshus er et hus for de lokale – det er et sted, hvor den lokale identitet og sammenhold kan dyrkes.

I Egense er det ligeledes en stærk bestyrelse – særlig formanden og næstformanden – der går forrest. Her er det særligt de nyetablerede udearealer, der har tiltrukket nye brugergrupper i form af børnefamilier og børneinstitutioner. Udearealerne har samtidigt skabt et behov for flere frivillige, da det er forsamlingshuset og ikke Svendborg Kommune, der skal tage sig af dem. Det er lykkedes at finde disse frivillige og flere hverves løbende gennem særlige dage, hvor lokale opfordres til at møde op og komme med idéer til, hvordan forsamlingshuset bedst drives og benyttes nu og fremover. Modsat Sdr. Bork er man i Egense mere pragmatiske i forhold til, hvem huset henvender sig til. Det er til for alle og ikke kun borgerne i det nære lokalområde.

I Lihme er man også åben for brugere, der bor udenfor Lihme, og man ser medborgerhuset som en måde at brande Lihme på. Målet er lige som i Egense at tiltrække både de nære og de fjernere brugergrupper. Her er også en stærk bestyrelse kombineret med mange frivillige, som lægger mange ressourcer i arbejdet med medborgerhuset. Ligesom i Sdr. Bork og Egense har det også i Lihme krævet tid og kræfter at få det nye hus op at stå – fysisk såvel som administrativt. Men de ny fysiske faciliteter – fx mulighederne for at skabe mindre og større rum alt efter behov – understøtter også nye typer af aktiviteter. Særligt vil man fremover se på, hvordan man kan kombinere de mere formelle og planlagte arrangementet med mere uformelle og spontane aktiviteter som fx grillaftener eller fredagsfjernsyn rettet mod børnefamilier.

Samlet set lever alle tre huse dermed op til LOAs formål med kampagnen Fremtidens Forsamlingshuse, nemlig at demonstrere, hvordan landets forsamlingshuse kan nytænkes både i forhold til husenes udformning og funktioner. Som vi har understreget her, så gør de tre huse dog dette på vidt forskellig vis. Det er ikke så underligt, for husene ligger i mindre landsbysamfund, som i den offentlige debat ofte skæres over een kam under overskriften 'Udkantsdanmark', men som rummer vidt forskellige ressourcer og udfordringer fx i forhold til infrastruktur, nærhed til større byer, skoler og børne- og uddannelsesinstitutioner samt traditioner for frivillighed. Evalueringen her har vist, at folkene bag husene i

henholdsvis Sdr. Bork, Egense og Lihme på bedste vis har tilpasset kampagnens formål til lige netop deres lokalsamfund.

Samtidigt er alle tre forsamlingshuse stadig under udvikling. Og det bliver de forhåbentligt ved med at være, da det er det, der sikrer, at de til stadighed er tidssvarende og dermed socialt, økonomisk og miljømæssigt bæredygtige. I det følgende skal det handle om de forskellige måder, hvorpå de tre huse søger at udvikle og fremtidssikre driften og brugen af dem.

Fremtidssikring af forsamlingshusene

Fremtidssikringen af forsamlingshusene handler om løbende at få nye kræfter indlemmet i driften, løbende at udvikle og igangsætte nye aktiviteter, og endeligt handler det om løbende at gøre nye og yngre brugergrupper fortrolige med huset.

Nye kræfter til drift

Alle tre forsamlingshuse forsøger løbende at skaffe nye, frivillige kræfter til driften. De anvender dog forskellige strategier, som afspejler forskelle mellem de tre lokalområder.

I Sdr. Bork er driften i dag fordelt mellem få lokale, der alle varetager relativt store og svært afgrænselige opgaver. Samtidigt vægter mange af de lokale i Sdr. Bork det lokale tilhørsforhold. Man kender hinanden godt og man ved også, hvem i lokalområdet der har været frivillig hvor og hvor længe. Det gælder også medlemmerne af bestyrelsen som ved, hvem i lokalområdet der kunne tænkes at være klar og have lyst til at tage en tårn som frivillig i forsamlingshuset. Derfor kan man hverve nye, frivillige kræfter til driften ved at prikke dem på skulderen. Et bestyrelsesmedlem forklarer: "Vi spørger nogle, om de har lyst til at sidde i bestyrelsen. Vi har lige spurgt to nye. Vi prikkede dem på skulderen, og de sagde ja" (Bestyrelsesmedlem, Sdr. Bork).

I Egense er driften også fordelt på relativt få hænder, som alle varetager relativt store og svært afgrænselige opgaver. Her har bestyrelsesmedlemmerne dog ikke samme overblik over, hvem af de lokale der har været frivillige hvor. Det skyldes blandt andet, at Egense over årene er blevet til en satellitby til Svendborg, hvorfor det lokale tilhørsforhold er knap så stærkt, som det er i fx Sdr. Bork. Der er med andre ord flere at kende, og alle kender derfor heller ikke alle. I Egense benytter bestyrelsesformanden sig da også af en mere offensiv og offentlig strategi til at hverve frivillige til forsamlingshuset: Hun nævner det ganske enkelt altid, når der er aktiviteter i forsamlingshuset. Hvad angår de mindre og afgrænsede opgaver har bestyrelsen haft "stor succes med at skrive en opgaveliste og gå direkte til folk," fortæller bestyrelsesformanden (Bestyrelsesformand, Egense). Efter debataftenen, hvor generationsskiftet i bestyrelsen blev diskuteret, fortæller Bestyrelsesformanden over mail, at en familie nu har meldt sig på banen til en ledig suppleantplads i bestyrelsen, hvorved "indslusningen af næste generation til bestyrelsen er begyndt" (Bestyrelsesformand, Egense).

Udover at nævne muligheden for at blive frivillig ved alle arrangementer har bestyrelsen i Egense også forsøgt sig med at afholde en såkaldt mobiliseringsdag. Her inviterede bestyrelsen de lokale borgere til at debat om, hvordan huset bedst muligt kan benyttes og drives nu og i fremtiden. 30 borgere deltog og bl.a. et behov om bedre kommunikation blev fremhævet, hvis forsamlingshuset skal tiltrække nye brugergrupper.

I Lihme er driften mere ligeligt fordelt mellem få, som varetager store og svært afgrænselige opgaver og mange, som varetager få og afgrænsede opgaver. Medborgerhuset er en del mindre end forsamlingshuset i Sdr. Bork og modsat forsamlingshuset i Egense, så er det kommunen og ikke medborgerhuset, der tager sig af udearealerne. Driftsmæssigt er medborgerhuset i Lihme dermed det mindst ressourcekrævende. Det ændrer dog ikke på, at driften kræver frivillige, og at man også i Lihme forsøger at få nye og yngre kræfter til at engagere sig i driften. “De nye ‘unge’ på 60 år,” som een af de frivillige kalder de nye potentielle frivillige, hverves via Pensionistforeningen. Når en lokal borger fylder 60 år, prikker den frivillige den pågældende på skulderen og melder dem ind i Pensionistforeningen, hvor der i starten af 2018 er 177 medlemmer. Den frivillige opfordrer dem til at være aktive i foreningen og at tage ansvar. Det kan være vanskeligt, for “folk vil have penge for at arbejde,” som den frivillige fortæller os, men han er alligevel positivt indstillet overfor fremtiden – de frivillige skal nok komme.

De unge på 60 er dog ikke den eneste mulighed. Under debataftenen i Lihme nævner de fremmødte således flere forskellige muligheder for at få lokale, unge under 60 involveret i driften af forsamlingshuset. Én forslår, at de unge gives mere ejerskab – ellers kan de ikke se sig selv i projektet. Bestyrelsesformanden fortæller, at de forud for generalforsamlinger har spurgt yngre kræfter, om de kunne tænke sig at stille op til valg til bestyrelsen, hvilket bl.a. er muligt nu, fordi gennemsnitsalderende på brugerne af huset er blevet lavere med ombygningen. Som det sidste nævner et andet medlem af bestyrelsen, at det at trække flere yngre fra lokalområdet til fællesspisningerne også kunne være en måde at indlemme flere i driften på.

Anbefalinger til LOA

- 1. Gør opmærksom på, at det er vigtigt at finde den rette balance mellem bestyrelsen og frivillige.**
Alle tre forsamlingshuse er kendetegnet ved at have relativt stærke bestyrelser, som alle tager sig af store og mange driftsmæssige opgaver. Derudover har de alle også frivillige engageret. Det er væsentligt at finde den balance mellem bestyrelsens og de frivilliges opgaver, som passer til det pågældende lokalområde.
- 2. Gør opmærksom på de forskellige måder, hvorpå frivillige kan hverves og engageres.** Antallet og engagementet blandt frivillige er ikke jævnt fordelt over hele landet. Gør derfor opmærksom på, at frivillige kan hverves og engageres på en række forskellige måder. Vi ser fx prikken på skulderen (Sdr. Bork), mobiliseringsdage (Egense) og tilknytning til andre foreninger/aktiviteter (Lihme) som forskellige måder at hverve frivillige på, ligesom omfanget af engagementet kan variere spændende fra en enkeltstående og afgrænset opgave til gentagne og svært afgrænselige opgaver.

1. **Vær opmærksom på ikke at køre fast i en for låst forestilling om, hvem der vil og ikke vil engagere sig.** En stærk bestyrelse er en god ting, men det kan i nogle tilfælde føre til, at nye kræfter hverken tør eller orker at melde sig under fanerne. Sørg derfor hele tiden for at være åbne og inviterende overfor nye frivillige.
2. **Beskriv forskellige typer af opgaver og måder at engagere sig på.** Jo flere forskellige typer af opgaver – fra små til store – og jo flere forskellige typer af måder at engagere sig på, I kan tilbyde potentielle frivillige, jo større er chancen for, at de vil give en hjælpende hånd.

Udvikling og igangsætning af nye aktiviteter

De tre huse skal også fremtidssikres i forhold til, at der løbende udvikles og igangsættes nye aktiviteter, som er tidssvarende, og som har stor nok lokal opbakning til at gøre dem bæredygtige. Så hvordan opstår nye aktiviteter i de tre huse? Er det privatpersoner, foreninger eller lidt af begge dele, der går forrest, og hvad skal der til for at en ny aktivitet kommer igang?

I Sdr. Bork er det overvejende privatpersoner, der igangsætter nye aktiviteter. Bestyrelsesformanden peger på, at den administrative arbejdsbyrde er mindre, end når det er foreninger, der starter nye aktiviteter. De privatpersoner, der opstarter en aktivitet, kalder bestyrelsen i Sdr. Bork for tovholdere. Om dem siger bestyrelsesformanden:

Tovholdere har forskellige indgangsvinkler til aktiviteter. Gudrun vil meget gerne stå for yoga, og hun giver alle kontingenterne til forsamlingshuset. Hun har dog ikke lyst til også at tjekke op på, om kontingenter nu også er betalt – derfor bliver det bestyrelsens opgave. Andre tovholdere står selv for alle indkøb, og så kræver de selv pengene ind. Som forsamlingshus er vi nødt til at sætte nogle rammer, hvori de frivillige har frit spil (Bestyrelsesformand, Sdr. Bork).

En anden frivillig supplerer, at det er afgørende, at den privatperson, der sætter en aktivitet igang, ikke oplever det som en risiko:

Hvis man vil starte en aktivitet for forsamlingshuset, så skal man ikke have nogen risiko ved det. Som privatperson skal det ikke kunne blive til en udgift. Hvis der fx ikke kommer nogen til en aktivitet, så skal man ikke betale for leje (Frivillig, Sdr. Bork).

I Egense er det til sammeligning en blanding af privatpersoner og foreninger, der udvikler og igangsætter nye aktiviteter i forsamlingshuset. Under debataftenen bliver det diskuteret, hvad der er den mest holdbare strategi. Et bestyrelsesmedlem mener, at forsamlingshuse altid har været foreningshuse, og det bør de blive ved med at være. Med inspiration fra, hvordan opstarten af nye aktiviteter er organiseret i Sdr. Bork, peger

et medlem af arbejdsgruppen dog på, at udviklingen går mod, at flere og flere ikke er organiserede i foreninger, men alligevel gerne vil tage del i og hånd om deres lokalområde.

I Lihme er det primært foreninger, der igangsætter nye aktiviteter i medborgerhuset. Det er dog i højere grad en måde, det er blevet på, end et bevidst valg. Faktisk vil borgerforeningen gerne gøre det nemmere og mere attraktivt for både foreninger og privatpersoner at sætte nye aktiviteter igang. "Vi er åbne for at tiltrække hvad som helst," som et medlem af borgerforeningen formulerer det (Medlem af borgerforeningen, Lihme). Noget, der også afspejler sig i de nye fysiske rammer, som er yderst fleksible: Lokaler kan åbnes op og lukkes af, døre kan lukkes og åbnes, scenen er mobil og kan helt fjernes, hvis dette ønskes etc.

Under debataftenen i Lihme giver en lokal frivillig dog udtryk for, at der skal mod til at opstarte en ny aktivitet. Den lokale frivillige fortæller:

Hvis man som privatperson vil starte noget op, skal der mod til. Man skal kunne sige: 'Det her brænder jeg for, og det vil jeg!' Jeg har fx en idé til noget, man kunne gøre: En eftermiddag, hvor man kunne hjælpe andre til at komme i gang med at slægtsforske. Jeg er i bestyrelsen i pensionistforeningen, og vi har noget, der hedder en Aktiv Dag, og der prøvede vi at få det op at stå. Der var fire interesserede, men så var det det. Jeg har brug for hjælp til at komme videre.

En anden frivillig følger op og fortæller, at han og en ven længe har gået med tanker om at starte en fotoklub. Men også det er strandet. Så: Hvorfor kræver det mod at sætte aktiviteter i gang? Den første frivillige svarer: "På grund af hele den der du-skal-ikke-tro-du-er-noget-mentalitet." Der er bred enighed om, at vejen frem er kommunikation som formidler, at hvis du har forslag til aktiviteter, så skal man endelig kontakte Lihme Borgerforening. Derudover er der enighed om, at det kan være vanskeligt at opstarte en aktivitet helt alene. En frivillig foreslår derfor også, at der "indkaldes til en slags opstartsmøde, hvor man så spørger ud i byen, om der er nogle, der har en interesse i at gå videre med det, der blive foreslået. Så kan man tale om, om der er nogle, der vil være med til at arrangere det."

Anbefalinger til LOA og til andre forsamlingshuse

- 1. Gør opmærksom på, at der er forskellige måder at sikre nye aktiviteter.** Som vi har set i det ovenstående anvender de tre huse forskellige strategier til at sætte nye aktiviteter i gang. Sdr. Bork satser på privatpersoner, Egense på foreninger og privatpersoner i kombination, og Lihme har indtil videre haft mest held med at foreninger sætter nye tiltag i søen. Som en debataftendeltager i Egense er i inde på, er der dog meget, der tyder på, at det er tid til at gøre op med enten/eller-tankegangen og i stedet satse på et miks af forskellige strategier.
- 2. Fokusér på og forstå sammenspillet mellem fysiske rammer og sociale initiativer.** Mest tydeligt ser vi i Lihme, at det kan kræve mod at sætte en nye aktivitet igang. Og det selvom man kender alle i lokalområdet. Fysiske rammer gør det alt ikke i sig selv. Ligeså lidt som sociale elementer gør det af sig

selv. Fokusér derfor på sammenspillet mellem det fysiske rammer og de sociale elementer i undersøgelsen og vurderingen af, hvordan nye aktiviteter kommer igang.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

- 1. Miks de forenings- og privatperson-drevne aktiviteter.** Den mest bæredygtige strategi for igangsætning af nye aktiviteter er et miks mellem foreninger og privatpersoner som igangsættere. Vær derfor åbne overfor begge dele.
- 2. Gør det omkostningsfrit at igangsætte nye aktiviteter.** Det skal så vidt muligt være både økonomisk og socialt omkostningsfrit at igangsætte nye aktiviteter. Skab derfor et miljø, hvor alle opfordres til at eksperimentere med nye tiltag, og hvor vove- og gåpåmod honoreres.

At gøre de helt unge brugergrupper fortrolige med huset

En tredje og sidste måde at fremtidssikre forsamlingshusene handler om at gøre de helt unge brugergrupper fortrolige med huset og dermed forberede generationsskiftet tidligst muligt. Her er det særligt Sdr. Bork, der ved at igangsætte aktiviteter, som er direkte målrettet børn og unge, har lykkedes med at tiltrække disse.

Sdr. Bork: At gide børnene

I Sdr. Bork har formanden som tidligere nævnt iværksat en syklub for de alleryngste.

Bestyrelsesformanden siger, at “man skal spørge sig selv: Hvad kan jeg? Gudrun har lige sagt: ‘Jeg vil lave børneyoga!’ Jeg fik en idé angående en syklub til de yngste. Det var der mange, der grinte af i starten: ‘Tror du virkelig, at der er nogle børn, der vil sy?’” Ligesom ovenfor ser vi altså, at det også i Sdr. Bork kan kræve mod at starte nye aktiviteter op. Men hele bestyrelsesformandens filosofi er, at man ikke skal lytte så meget til, hvad andre siger, men gøre det, man selv er god til og tror på. Hun har også en filosofi, når det gælder børn: “Det, som børnene egentlig ønsker, er, at der findes nogle voksne, som gider dem” (Bestyrelsesformand, Sdr. Bork). Hun uddyber filosofien i følgende lille anekdote:

Vi er jo i gang med at skulle lave noget ved området udenfor. Der er nogle frivillige, der arbejder derude. Der er allerede lavet nogle ramper til at skate. Jeg tænkte, at vi skulle have indkaldt nogle af de her unge mennesker til et byggemøde om, hvad vi mere skal have lavet. Til det byggemøde var der så én af dem, der sagde: ‘Kan vi ikke bare bruge den der sportsplads? Den bliver jo aldrig brugt alligevel!’ ‘Det må vi jo ikke,’ sagde jeg, ‘det er jo kommunens!’ Det, synes han, var virkelig var åndssvagt, og så sagde jeg til ham: ‘Så må du jo med mig næste gang vi mødes med kommunen!’ Så sagde han: ‘Det vil jeg da godt!’ I min verden handler det med at inddrage børn og unge om, at vi får dem involveret i nogle beslutninger. Så bliver de jo stolte.

Et andet eksempel på, hvordan børnene i Sdr. Bork bliver inddraget i og bliver fortrolige med forsamlingshuset er legerummet, som vi har beskrevet tidligere. En af de frivillige, hvis børn ofte er med med ham i forsamlingshuset, og som tit leger i legerummet, fortæller, at det “jo er børnenes domæne!”

Han uddyber: “Det er jo lige før, at når man kommer der op som voksen, så bliver man smidt ud. Det er jo deres!”

Udover syklubben og legerummet har frivillige i Sdr. Bork også arrangeret madklub og legedage for de helt små henover sommeren og i efterårsferien. Alt i alt betyder det, at der nu opvokser en generation af unge, der er vokset op med det ombyggede forsamlingshus og dets nye faciliteter. Folkene i Sdr. Bork håber, at det vil skabe de rette betingelser for et gnidningsløst generationsskifte.

Successen med at tiltrække børn og unge i Sdr. Bork har igen noget at gøre med ressourcer i lokalområdet: Sdr. Bork skole, som har elever fra 0. - 6. klasse, ligger et kvarters tid på cykel fra forsamlingshuset (mens Tarm Skole, hvor de større børn går, ligger små 20 km fra Sdr. Bork). Op til og med 6. klasse har børnene altså en hverdag i området. Og tilbyder forsamlingshuset de rette aktiviteter, så kan forsamlingshuset blive en del af børnenes hverdag og på den måde forberede et generationsskifte.

Egense: Attraktive udearealer som løftestang

I Egense, hvor forsamlingshuset ligger små 3 km fra den lokale folkeskole, lader en af de lokale frivillige – under debataftenen – sig inspirere af syklubben i Sdr. Bork. Hun vil starte en pendant i form af en strikkeklub for børn.

Derudover er Egense Forsamlingshus med de nye, attraktive udendørsfaciliteter blevet et trækplaster for mange af områdets børnefamilier. Der er også etableret aftaler med lokale børneinstitutioner om, at de frit kan komme og benytte faciliteterne. En frivillig fortæller: “Huset bliver brugt af rigtig mange. Nu er der brug for at gøre opmærksomhed på, at huset ikke passer sig selv. Vi skal have en bedre kommunikation omkring huset. For at sikre husets fremtid, så skal vi gøre opmærksom på, at huset kræver en indsats” (Frivillig, Egense). Her ser vi altså, at fremtidssikringen sker i etapper: Først ombygningen, så at skabe flere brugere og brugergrupper og nu en forbedret kommunikationsindsats, som kan fremtidssikre både driften af huset og udviklingen af nye aktiviteter. Næstformanden bakker op:

Jeg startede med at engagere mig i forsamlingshuset dengang, mine børn blev større. Men ordet ‘forsamlingsbus’... Folk kigger lidt underligt på mig, når jeg siger, at jeg er engageret i et forsamlingshus. Mange har ikke fundet ud af, at der er sket noget med forsamlingshuset. Det kan holde folk tilbage. Jeg tror, der er mange, som ikke har opdaget, hvad et forsamlingshus kan” (Næstformand, Egense).

Så her er måske en særdeles grundlæggende udfordring i forhold til at fremtidssikre forsamlingshuset: At gøre potentielle brugere – unge som gamle – opmærksomme på, hvad et forsamlingshus kan i dag.

Lihme: At få børnefamilierne i spil

I Lihme er vilkårene vanskeligere, i og med der ikke ligger nogen skole i nærhed. Medborgerhuset er jo faktisk den nedlagte, ombyggede skole. Som bestyrelsesformanden fortæller, var “skolen og børnehaven det omdrejningspunkt, vi havde tilbage i Lihme. Der var udstillinger, teater osv., som tiltrak forældre, små

søskende osv. Hvad gør vi nu uden skolen?” Og her kom medborgerhuset så ind i billedet.

Bestyrelsesformanden fortæller videre om, at medborgerhuset ligesom i Egense er blevet til i etapper, hvor han nu mener, at de har overskud til at videreudvikle og dermed fremtidssikre huset:

Vi har brugt enormt mange kræfter på at få huset op at stå, og nu tror jeg, at der er kræfter til at lave nogle aktiviteter, der kan blive samlingspunkter. Én af dem kunne være, at vi mødes uformelt og med kort varsel til grill. Så kan folk bare komme med deres kød, og så har vi jo idrætsfaciliteter, vi har bålplads. Hvis vi kan vænne hinanden til at komme ind på den måde, så tror jeg, det ville hjælpe (Bestyrelsesformanden, Lihme).

En frivillig skyder ind, at man kunne lave et lignende tiltag lige nu: “Fx kunne man afholde Disney Sjøv-aften for børn en fredag aften. Det ville jo også trække forældre ind i huset” (Frivillig, Lihme)

Netop dét er faktisk noget, bestyrelsen allerede går og pønser på. Et af bestyrelsesmedlemmerne fortæller, at der faktisk bor unge mennesker i Lihme, og at der også flytter unge mennesker til byen. “Vi ser dem bare ikke i bybilledet,” siger han og fortsætter:

Hvordan kan vi trække de nye, yngre mennesker ind i vores fællesskab? Hvis man kommer her til byen og ikke kender nogen som helst, så skal man virkelig have mod for at opsøge huset selv. Vi forsøger at byde dem velkommen og invitere til fællesspisning for at trække dem med, men hvad andet kan vi gøre for at vise, at de er velkomne, og at vi gerne vil have dem med? (Bestyrelsesmedlem, Lihme)

Bestyrelsesmedlemmets eget svar på disse spørgsmål er at få “børnene mere med ind i det, end vi har tidligere har haft.” Kommer de mindre og små børn, så kommer deres forældre også. Dermed vil der være mulighed for, at de vil tage del i medborgerhusets fortsatte udvikling.

Bestyrelsesmedlemmet, der er under 30 og dermed selv en af de yngre kræfter i bestyrelsen, nævner dog også, at han savner noget inspiration. Han vil gerne, at der kommer flere og mere varierende aktiviteter i huset, men synes, det kan være svært at finde ud af, hvilke andre aktiviteter der er behov for og hvilke aktiviteter, der ville tiltrække nye brugere.

Anbefalinger til LOA

- 1. Forstå lokalområdet, for det “gode” forsamlingshus passer til det.** Det er ikke alle steder lige nemt at få de unge brugergrupper gjort til del af forsamlingshuset. Grunden er simpel: De går ikke i skole i området. Det “gode” forsamlingshus er derfor det, der passer til og udnytter de lokale ressourcer. Det betyder dog ikke, at man ikke kan lade sig inspirere, som eksemplerne også viser.
- 2. Giv mere inspiration til udviklingen af fremtidens forsamlingshus.** Som vi ser i Lihme, kan det være svært at finde på de nye typer af aktiviteter, som de nye fysiske faciliteter understøtter. En

mulighed er derfor at give inspiration til nye aktiviteter via kommunikation, workshops eller ved at arrangere inspirationsture mellem forsamlingshuse.

3. **Fra fortidens til fremtidens forsamlingshus.** Som vi ser i Egense, kan det være vanskeligt at forklare til uindviede, hvad et forsamlingshus er i dag. Det er da også grunden til, at man har kaldt huset i Lihme for et medborgerhus – det lyder mere inkluderende. LOA kan derfor med fordel rådgive omkring, hvorvidt “forsamlingshus” også i fremtiden er den bedste betegnelse for de ombyggede huse.

Anbefalinger til andre forsamlingshuse

1. **Få børnene med – tidligt.** Som vi særligt ser i Sdr. Bork, så er et forsamlingshus i dag ikke kun for de ældre generationer – det er for alle. Og fordelene ved at gøre det til et hus for alle er, at man dermed tidligt kan sikre et generationsskifte.
2. **Det er kun fantasien, der bør sætte grænser for hvad forsamlingshuset skal være hos jer.** Lad være med at hænge fast i gamle forestillinger om, hvad et forsamlingshus kan og skal være. Skab i stedet et hus, der passer til lige netop jeres lokalområde.
3. **Besøg andre forsamlingshuse og lad jer inspirere.** Der ligger en uudnyttet ressource i de erfaringer, andre allerede har gjort så. Så tag på besøg hos forsamlingshuse, der både ligner og ikke ligner jer selv, og lad jer inspirere.